

תורה אור • פרשת יתרו • מאמר 6

זכור את יום השבת לקדשו

”זכור את יום השבת לקדשו”

השבת קדושה מצד עצמה: היא עליית כל הבריאה אל עצמותו של ה' וגילוי החכמה העליונה. אך גילוי התענוג העליון, הנעלה עוד יותר, בתוך החכמה הזאת תלוי בישראל, שמצוות ימי החול שלהם, הנעשות מתוך אהבה, "עושות" את השבת ו"מקדשות" אותה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/6](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/6)

הנקודה

השבת קדושה מצד עצמה: היא עליית כל הבריאה אל עצמותו של ה' וגילוי החכמה העליונה. אך גילוי התענוג העליון, הנעלה עוד יותר, בתוך החכמה הזאת תלוי בישראל, שמצוות ימי החול שלהם, הנעשות מתוך אהבה, "עושות" את השבת ו"מקדשות" אותה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע התורה מצווה לקדש את השבת, והרי הגמרא אומרת שהשבת "מקדשא וקיימא" מכריאת העולם, שלא כמו החגים, שישראל מקדשים. הוא שואל גם על שתי המילים שבציווי: "זכור", שערכה עם האותיות ו"ה הוא 248, ו"זכרי", שערכה עם האותיות ו"ה הוא גם 248. תחילה מוגדרת השבת: ששת ימי השבוע הם דיבור אלוקי; שם אלקים מסנן את האור הבלתי משתנה של הוי' לאותיות, והשבת היא שיבת החיות הזאת אל עצמותו של ה' — עלייה המתרחשת מאליה. ובכל זאת, פסוקים אומרים שישראל "עושים" את השבת. המפתח הוא "חכמות בחוץ תרונה": כשהחכמה העליונה יורדת אל החכמה התחתונה — חכמת התורה המלוכשת במצוות גשמיות — היא ממשיכה אל תוך החכמה את התענוג העליון, הנעלה אפילו מן החכמה עצמה. לכן עבודת ימי החול מתוך אהבה, "זכור" עם ו"ה, עולה מלמטה וממשיכה בשבת את "זכרי" עם ו"ה — את גילוי התענוג הזה. זהו "לקדשו". בעתיד יהיו "שמור", הקבלה והשמירה, ו"זכור" לדבר אחד.

מבנה

1	השאלה	2-11
	מדוע מצווים לקדש שבת שקדושה מצד עצמה, בשונה מיום טוב? ומה ההבדל בין "זכור" עם ו"ה ל"זכרי" עם ו"ה, אם ערכם של שניהם 248?	
2	מהי השבת	5-31
	ששת הימים הם דיבור אלוקי באמצעות שם אלקים, המסתיר את אור הוי'; השבת היא עליית העולמות אל עצמותו של ה', המתרחשת מאליה, ותשובה דומה לה.	
3	חכמות בחוץ	9-61
	ישראל "עושים" את השבת: החכמה העליונה יורדת אל החכמה התחתונה — חכמת התורה המלוכשת בדינים ובמצוות גשמיים — ושם היא "תרונה", וממשיכה אור שלמעלה מן החכמה.	
4	ראשית והתענוג העליון	13-101
	החכמה היא ראשית, והיא מקבלת מן הראש — התענוג העליון — כשם שרעיון חדש נולד מתוך תענוג; המצוות, המתברכות ב"אשר קדשו", ממשיכות את התענוג הזה אל החכמה.	
5	עשיית השבת בימי החול	16-141
	השבת היא עליית החכמה התחתונה אל החכמה העליונה; בירורי ימי החול, הנעשים מתוך אהבה, עולים באמצעות התפילה ונכללים בתפילת השבת: "זכור" עם ו"ה.	

העלייה היא לשם ירידה: מאה הברכות, ובעיקר השבת, ממשיכות את סוכב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין; זהו "זכרי" עם ו"ה, בדומה לקול ולדיבור שבתורה.

השבת קדושה בבחינת חכמה, אך גילוי התענוג העליון בתוכה נעשה באמצעות מצוות ימי החול של ישראל; לכן "ששת ימים תעבוד" שייך ל"זכור".

"זכור" הוא הנתינה ו"שמור" הוא הקבלה והשמירה, בדומה לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה; בעתיד הם יהיו לדבר אחד, וליל שבת יהיה כמו יום השבת.

מו ש ג י ם

מקדשא וקיימא שבת מיקדשא וקיימא

השבת קדושה מבריא את העולם ואינה תלויה בישראל, שלא כמו החגים, שאת מועדם ואת קדושתם ישראל קובעים.

זכור וזכרי זכור / זכרי

ערכה של כל אחת מן המילים הוא 248, כמניין מצוות עשה: "זכור" עם י"ה מבטא את העלייה של עבודת ימי החול מתוך אהבה, ו"זכרי" עם ו"ה מבטא את ההמשכה בשבת.

החכמה העליונה והחכמה התחתונה חכמה עלאה וחכמה תתאה

"שתי החכמות": חכמה שלמעלה מכל השגה, וחכמת התורה שירדה והתלבשה במצוות גשמיות כדי לברר את העולם.

התענוג העליון תענוג העליון

ה"ראש" (ראש, שאותיותיו מרכיבות את המילה "אשר"), שממנו מקבלת החכמה, ראשית; המצוות ממשיכות אותו אל החכמה, ובשבת הוא מתגלה כתענוג.

סוכב כל עלמין וממלא כל עלמין סוכב כל עלמין / ממלא כל עלמין האור המקיף את כל העולמות והאור הממלא אותם; "ברכה" ממשיכה את הראשון אל השני, ובעיקר בשבת.

שמור שמור

שמירה וקיום: צד הקבלה, שמחזיק את ההשפעה ושומר עליה מפני הכוחות החיצוניים; התורה שבעל פה, המקבלת את התורה שבכתב ושומרת עליה.

קטע 1 • 11-2

השאלה

1 זכור את יום השבת^{1,2} לקדשו. להבין מהו ענין הצווי לקדש השבת והלא שבת מיקדשא וקיימא.³

”זכור את יום השבת לקדשו”. [עלינו] להבין מה עניינו של הציווי לקדש את השבת: והרי השבת מקודשת וקיימת מאליה?

המאמר פותח בדיבר הרביעי מעשרת הדיברות (שמות כ, ח) ומעלה שאלה. “לקדש” דבר פירושו להעניק לו קדושה שחסרה לו, אך השבת כבר קדושה וקבועה; מה, אם כן, מבקש מאיתנו הציווי “לקדשו”?

דבשלמא קדושת יו”ט תלוי בישראל שלכך אומרים מקדש ישראל והזמנים. מתחלה ישראל ואח”כ הזמנים משום דישראל אינהו דקדשינהו לזמנים.⁴

מובן שקדושת יום טוב תלויה בישראל; משום כך אנו אומרים: “מקדש ישראל והזמנים” — תחילה ישראל ואחר כך הזמנים, מפני שישראל הם שמקדשים את הזמנים.

ברכת יום טוב מסתיימת במילים “מקדש ישראל והזמנים”, וישראל נזכרים תחילה, משום שהחגים מתקדשים באמצעות ישראל: בית הדין קובע את הלוח, וכך גם את מועדי החגים. הגמרא (ברכות מט ע”א) מסבירה כך את נוסח הברכה.

אבל בשבת אנו מברכים מקדש השבת. ואין אומרים מקדש ישראל והשבת וכמארו”ל אטו שבת ישראל מקדשי ליה והלא שבת מיקדשא וקיימא משייב כו’.

אבל בשבת אנו מברכים “מקדש השבת”, ואין אומרים “מקדש ישראל והשבת”, כפי שאמרו חז”ל: “וכי ישראל הם שמקדשים אותה לשבת? והרי השבת מקודשת וקיימת” מששת ימי בראשית וכו’.

ברכת השבת מסתיימת בפשטות במילים “מקדש השבת”. הגמרא (ביצה יז ע”א) דוחה את הנוסח “מקדש ישראל והשבת” במילים המצוטטות כאן: השבת אינה ממתנה לכך שישראל יקדשו אותה, שכן היא קדושה מאז ששת ימי בראשית.

ונקי כל שבת שבת בראשית שלמעלה מבחי ישראל (כי שבת הוא בחיי התגלות ח”ע ונקי גילוי מוחין דאבא שהוא למעלה מבחי נש”י המושרשים בז”א. וכמו שמבואר בזוהר פ’ אמור) (ריש דף צ”ד)

וכל שבת נקראת “שבת בראשית”, והיא למעלה מבחינת ישראל. (השבת היא בחינת גילוי חכמה עילאה, ונקראת גילוי מוחין דאבא, שהוא למעלה מבחינת נשמות ישראל, המושרשות בז”א. וכפי שמבואר בזוהר, פרשת אמור (תחילת דף צד),

מאחר שקדושתה חוזרת עד לבריאת העולם, כל שבת נקראת “שבת בראשית”. הסוגריים מסבירים את הטעם הקבלי: השבת מגלה את החכמה העליונה, את המוחין דאבא, ואילו נשמות ישראל מושרשות למטה יותר, בז”א — התבנית של המדות.

דאחידן ביה במלכא.⁵ ופי' הרמ"ז הם ישראל המושרשים בזעיר. זה בחדסד וזה בגבורה וזה בתפארת כו'.

שהם "האחוזים בו, במלך"; והרמ"ז מפרש: אלה הם ישראל, המושרשים בזעיר אנפין — נשמה זו בחדסד, זו בגבורה וזו בתפארת וכו'.

הזוהר מדבר על "האחוזים במלך", והמלך הוא ז"א. הרמ"ז (רבי משה זכות), בפירושו לזוהר, מזהה אותם עם נשמות ישראל, שכל אחת מהן מושרשת באחת ממדותיו של ז"א, כגון חסד, גבורה או תפארת.

ושבת מבואר שם דהוא גילוי מוחין דאבא בז"א ומבואר שם ג"כ איך שגילוי והמשכה זו הוא מעצמו וא"צ למעשינו כו'.

ועל השבת מבואר שם שהיא גילוי המוחין דאבא בז"א; וכן מבואר שם כיצד גילוי והמשכה אלה נעשים מאליהם, ואינם זקוקים למעשינו וכו'.

אותו קטע בזוהר מתאר את השבת כהארץ המוחין דאבא בתוך ז"א — אור שמגיע מאליו, ללא שום פעולה מצדנו. הזוהר מדמה שם את השבת לבן הנכנס לבית אביו בכל עת שירצה, ללא צורך בהזמנה.

משא"כ ביו"ט גילוי קצת ההארה ממוחין דאבא שמאיר ביו"ט הוא ע"י מעשנו ותפלותנו כו'.

לא כן ביום טוב: גילוי מעט מן ההארה של המוחין דאבא המאירה ביום טוב בא באמצעות מעשינו ותפלותינו וכו'. לעומת זאת, יום טוב מקבל רק מעט מן ההארה של אבא, והארה זו תלויה במעשינו ובתפלותינו. זהו המקביל הקבלי להבדל בין שתי הברכות: ישראל מקדשים את החגים, אך לא את השבת.

2 והנה בדברות האחרונות נאמר שמור את יום השבת⁶ לקדשו. וארז"ל זכור ושמור בדבור אחד נאמרו.⁷

והנה בעשרת הדיברות שבמשנה תורה נאמר: "שמור את יום השבת לקדשו". וחז"ל אמרו: "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו".

בספר דברים חוזרים עשרת הדיברות, ובמקום "זכור" נאמר "שמור". הגמרא (ראש השנה כז ע"א) אומרת ששתי המילים נאמרו בדיבור אלוני אחד — דבר שאין פה אנושי יכול לומר ואין אוזן אנושית יכולה לשמוע.

והענין דשמור הוא מלי"ת כמארז"ל כל מקום שנאמר השמר פן ואל⁸ אינו אלא ל"ת. וזכור הוא רמ"ח מי"ע כי זכור עם⁹ י"ה גי' רמ"ח מי"ע

והענין הוא ש"שמור" שייך למצוות לא תעשה, כפי שאמרו חז"ל: "כל מקום שנאמר השמר, פן ואל — אינו אלא לא תעשה". ו"זכור" הוא רמ"ח מצוות עשה, שכן "זכור" עם י"ה עולה בגימטריה רמ"ח, כמניין מצוות עשה.

"שמור" הוא מאותו שורש כמו "השמר", שעליו אומרת הגמרא שהוא מציין תמיד איסור; לכן "שמור" מייצג את מצוות לא תעשה. "זכור" מייצג את רמ"ח מצוות עשה: אותיות המילה "זכור" עולות בגימטריה 233, ועם יו"ד (10) וה"א (5) מתקבל 248.

והנה זכרי עם וייה גימטריא רמ"ח. וצי"ל ההפרש בין זכור לזכרי.¹⁰ ומה שזכור הוא עם יייה וזכרי עם וייה:

והנה "זכרי" עם וייה עולה בגימטריה רמ"ח. וצריך להבין מה ההבדל בין "זכור" ל"זכרי", ומדוע "זכור" הוא עם יייה ו"זכרי" עם וייה.

"זכרי" — מן הביטוי "זה זכרי" (שמות ג, טו) — עולה בגימטריה 237, ועם וי"ו (6) והי"א (5) גם הוא שווה 248. שתי המילים שוות אפוא למניין מצוות עשה, אך הן מצטרפות לחצאים שונים של השם בן ארבע האותיות; המאמר שואל מה משמעות ההבדל, והתשובה מופיעה בפסקאות 15-18.

קטע 2 • 31-5

מהי השבת

3 והנה להבין כי צריך להבין תחלה כללות ענין השבת מהו.¹¹ דהנה כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה¹² והנה טוב מאד.

כדי להבין את כל זה, עלינו להבין תחילה מהו ענין השבת בכללותו. שהרי נאמר: "וירא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאד".

לפני שהוא משיב, המאמר מגדיר את השבת עצמה, ומתחיל בפסוק האחרון של סיפור הבריאה (Genesis 1:31). מבטו של ה' על "כל אשר עשה" מציין את הגבול שבין ששת ימי המעשה ליום המנוחה.

שבששת ימי בראשית הוא בחי את כל אשר עשה והיינו עיי צירופי אותיות דעשרה מאמרות.

ששת ימי בראשית הם בחינת "כל אשר עשה", כלומר, באמצעות צירופי האותיות של עשרה מאמרות,

ששת הימים הם שלב ה"עשייה": העולם בא לידי קיום באמצעות עשרה מאמרות שבבראשית א, ואותיותיהם, המצטרפות בצירופים שונים, מקנות לכל נברא את קיומו.

כמו מאמר יהי אור¹³ יהי רקיע¹⁴ יקוו המים¹⁵ כוי תדשא¹⁶ כוי. הוא בבחי ירידה כמו באדם גילוי השכל בדבור שהוא בחי ירידה.

כגון המאמרות "יהי אור", "יהי רקיע", "יקוו המים" וכו', "תדשא [הארץ]" וכו'. הדבר נעשה בדרך של ירידה, כמו אצל אדם, כשהשכל מתגלה בדיבור — זוהי ירידה.

כל אחד מהמאמרות, "יהי אור", "יהי רקיע" וכן הלאה, הוא ירידה, בדומה לכך ששכלו של אדם יורד ומתלבש בדיבור. רעיון שבמחשבה רחב ונעלה יותר מן המילים המבטאות אותו.

והנה כתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם¹⁷ כו'. שיש למעלה כביכול בחי' מחשבה ובחי' דבור דהיינו שבחי' מחשבה נקי' עלמין סתימין

והנה נאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" וכו', כלומר, כביכול יש למעלה בחינת מחשבה ובחינת דיבור. בחינת המחשבה נקראת "עלמין סתימין" — העולמות הנסתרים,

הפסוק בישיעיהו מלמד שלכביכול יש אצל ה' גם "מחשבה" וגם "דיבור". המחשבה מקבילה ל"עלמין סתימין" — הדרגות שונות נסתרות.

(ר"ל האור והחיות המחיה את עלמין סתימין נקי' מחשבה עליונה). ובחי' דבור נקי' עלמא דאתגלייא. ונקי' אותיות לשון התגלות מלשון תרגום ואתא.¹⁸

(כלומר, האור והחיות המחיים את עלמין סתימין נקראים "מחשבה עליונה"). בחינת הדיבור נקראת "עלמא דאתגלייא" — העולם הנגלה. והן נקראות "אותיות" מלשון גילוי, על פי לשון התרגום "ואתא" — "ובא".

ההסבר שבסוגריים מבהיר ש"מחשבה עליונה" היא האור המחיה את עלמין סתימין, ואילו הדיבור הוא "עלמא דאתגלייא". המילה "אותיות" קשורה למילה הארמית "אתא", שפירושה "בא" (כמו בישיעיהו כא, יב): האותיות הן המקום שבו רעיון נסתר "יוצא" ונעשה גלוי.

כי הנה הדבור מקבל מבחי' המדות עליונות שבחי' שיתא יומין דבראשית הם ששה מדות עליונות. שהרי הדיבור מקבל מבחינת המדות העליונות; בחינת "שיתא יומין דבראשית" — ששת ימי בראשית — היא שש המדות העליונות.

הדיבור אינו עומד בפני עצמו, אלא מקבל מן המדות. לכן "ששת ימי בראשית" הם שש המדות העליונות, מחסד ועד יסוד, וכל יום מבטא אחת מהן.

והנה ידוע המאמר לאו דאית לך צדק ידיעא^{19,20} כו'. כולא לאחזאה כו' שבאדם בחי' חסד ורחמים מעורר התפעלות בנפשו להשפיע

והנה ידוע המאמר: "לאו דאית לך צדק ידיעא" וכו'; "כולא לאחזאה" וכו'. אצל אדם, מידת החסד והרחמים מעוררת בנפשו התעוררות רגשית להשפיע,

בתיקוני זוהר, בתפילת אליהו "פתח אליהו", נאמר שאין לה' מידת "צדק" או "דין" מוגדרת; המדות קיימות רק "לאחזאה" — כדי להראות כיצד העולם מתנהל. אצל אדם, חסד ורחמים הם רגשות המעוררים בו שינוי.

משא"כ מדותיו ית' המיוחדות בו ית' שהוא אחדות פשוט בלי שום שינוי התפעלות ח"ו כמ"ש אני הוי"ה לא שנית²¹ וזהו לאו דאית לך צדק ידיעא כו'.

אך מדותיו יתברך, המיוחדות בו יתברך, שהוא אחדות פשוטה, אינן כרוכות בשום שינוי או התעוררות רגשית, חס ושלוה, ככתוב: "אני הוי' לא שנית". וזהו "לאו דאית לך צדק ידיעא" וכו'.

מדותיו של ה' מאוחדות עמו, באחדות פשוטה, ואינן מעוררות בו שינוי, כפי שנאמר במלאכי: "אני הוי' לא שנית". משום כך הזוהר שולל ממנו מידה "ידועה" במובן האנושי.

ובהיות כן שהששה מדות עליונות הם למעלה מבחי התפעלות ושינוי ע"כ כדי שיהיה נמשך מבחי המדות לבחי הדבור להיות עלמא דאתגליא הוא רק בבחי אחוריים לשון תרגום כו':

ומכיוון ששש המדות העליונות הן למעלה מהתפעלות ומשינוי, הרי שכדי שתימשך השפעה מבחינת המדות לבחינת הדיבור, ותתהווה ממנה מציאותו של עולם גלוי, הדבר נעשה רק בבחינת אחוריים — לשון תרגום וכו'.

מכיוון שהמדות למעלה משינוי, הן יכולות להגיע אל הדיבור ולהביא לידי התהוותו של עולם גלוי רק באמצעות ה"אחוריים" שלהן — בחינה חיצונית ועקיפה. הדבר נמשל לתרגום, לשפה הארמית, המעביר את תוכנו של טקסט בלשון חיצונית; לכן האותיות נקראות בשם הארמי "אתא".

4 וזהו שבכל מעשה ששת ימי בראשית עד אחר ויכלו לא נאמר רק שם אלקים²² כ"א אחר שנא' ויכלו כו' וזו הסיבה שבכל מעשה ששת ימי בראשית, עד לאחר "ויכלו [השמים והארץ]", נזכר רק שם אלקים; רק לאחר שנאמר "ויכלו" וכו',

לאורך בראשית פרק א', המתאר את ששת ימי הבריאה, ה' נקרא רק אלקים. רק לאחר פסוקי ההשלמה והמנוחה (בראשית ב', א-ג') משתמשת התורה בשם נוסף.

כי בו שבת²³ כו' אח"כ נאמר ביום עשות הוי"ה אלקים²⁴ נזכר אח"כ דוקא שם הוי"ה.

"כי בו שבת" וכו', נאמר לאחר מכן "ביום עשות הוי"ה אלקים": שם הוי"ה נזכר דווקא לאחר מכן.

בראשית ב', ד', "ביום עשות הוי"ה אלקים ארץ ושמים", הוא הפסוק הראשון שבו מופיע שם הוי"ה. המאמר רואה בהופעתו המאוחרת רמז למה ששבת מוסיפה.

והענין כי ידוע מ"ש שמש ומגן²⁵ הוי"ה אלקים. כי שם הוי"ה כתיב ב"י אני הוי"ה לא שנית²⁶ (כנ"ל לאו דאית לך צדק ידיעא כו')

ההסבר הוא על פי הידוע ממה שכתוב: "שמש ומגן הוי"ה אלקים". על שם הוי"ה נאמר: "אני הוי"ה לא שנית" (כאמור לעיל: "לאו דאית לך צדק ידיעא" וכו').

תהלים פ"ד מכנה את הוי"ה "שמש" ואת אלקים "מגן". הוי"ה הוא השם המבטא את הווייתו הבלתי משתנה של ה': "אני הוי"ה לא שנית", ומזכיר את הנקודה שבפסוק 3, שמדותיו של ה' אינן משתנות.

ובחי אלקים הוא הנרתק לשם הוי"ה הנקי ג"כ שמש (כמ"ש שמש ומגן²⁷ ה' כו') כדי להיות התהוות הבריאה יש מאין שזהו ע"י אותיות הדבור כנ"ל

ובחינת אלקים היא הנרתק לשם הוי"ה, הנקרא גם "שמש" (כמו שכתוב "שמש ומגן הוי"ה" וכו'), כדי שתוכל הבריאה להתהוות יש מאין, דבר הנעשה באמצעות אותיות הדיבור, כאמור לעיל.

כמו השמש שאורה חזק מכדי להביט בו, הוי"ה זקוק ל"נרתק", לשם אלקים, כדי שנבראים מוגבלים יוכלו להתהוות יש מאין. הסינון הזה נעשה באמצעות אותיות הדיבור האלוקי שתוארו לעיל.

(והוא בחי' שם אלקים שהוא שרש בחי' אותיות וכלים. ושם הוי"ה²⁸ הוא שורש בחי' האור שלמעלה מבחי' כלים ואותיות לכן ההמשכה משם הוי"ה הוא דוקא ע"י המגן דשם אלקים שהם האותיות המעלימים כנ"ל).

(וזהו בחינת שם אלקים, שהוא שורש בחינת האותיות והכלים; ושם הוי"ה הוא שורש בחינת האור שלמעלה מבחינת כלים ואותיות. לכן ההמשכה משם הוי"ה היא דווקא באמצעות המגן של שם אלקים, שהן האותיות המעלימות, כאמור לעיל).

במוסגר מוסבר: אלקים הוא שורש האותיות והכלים, הצורות המגבילות, ואילו הוי"ה הוא שורש האור שלמעלה מכלים. לכן השפעתו של הוי"ה מגיעה אל הבריאה רק באמצעות ה"מגן" של אלקים – אותיות שמעלימות ובו בזמן מעבירות את ההשפעה.

ולכן בששת ימי בראשית לא נזכר רק שם אלקים כי בששת ימי בראשית היה ההמשכה מבחי' שם הוי"ה להתלבש בשם אלקים שהוא בחי' הדבור לומר יהי אור יהי רקיע כו')

ולכן בששת ימי בראשית נזכר רק שם אלקים: בששת ימי בראשית ההמשכה מבחינת שם הוי"ה הייתה כדי להתלבש בשם אלקים, שהיא בחינת הדיבור, ולומר "יהי אור", "יהי רקיע" וכו'.

כך מוסבר מדוע במהלך ששת ימי הבריאה מופיע רק אלקים: אמירות הבריאה היו אורו של הוי"ה כשהוא מלוכש באלקים, בחינת הדיבור.

ואח"כ בסוף ששת ימי בראשית נאמר והנה טוב מאד ויכלו השמים.²⁹ פ"י טוב מאד היא בחי' בעי"ת כידוע דטוב זה יצי"ט³⁰ ומאד זה יצה"ר³¹ כשנהפך לטוב ע"י התשובה.

לאחר מכן, בסוף ששת ימי בראשית, נאמר "והנה טוב מאד", "ויכלו השמים". פירוש הדבר: "טוב מאד" הוא בחינת בעלי תשובה, כידוע ש"טוב" הוא היצר הטוב ו"מאד" הוא היצר הרע כשהוא נהפך לטוב באמצעות תשובה.

"טוב מאד" בסוף ששת הימים רומז לבעל תשובה, מי ששב אל ה'. המדרש מפרש "טוב מאד" ככולל הן את היצר הטוב והן את היצר הרע; כאן הכוונה ליצר הרע לאחר שהתשובה הפכה אותו לטוב.

והענין כי במקום שבעלי תשובה עומדים³² כו'. כי אתכפייא ואתהפכא דבחי' בע"ת הוא בתגבורת האהבה ממטה למעלה מים רבים לא יוכלו לכבות את³³ כו'.

והענין הוא: "במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'. שכן אתכפייא והאתהפכא של בחינת בעלי תשובה נעשות באמצעות אהבה עזה, העולה מלמטה למעלה: "מים רבים לא יוכלו לכבות את [האהבה]" וכו'.

הגמרא אומרת שבעלי תשובה עומדים במקום שגם צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו. הכנעת הרע והפיכתו (אתכפייא ואתהפכא) באות מתוך התעצמות של אהבה העולה מלמטה, אהבה ש"מים רבים לא יוכלו לכבות".

כמ"כ למעלה עליית החיות שירד בששת ימי בראשית בבחי' ירידה היא עולה בבחי' עליית העולמות למהותו ועצמותו ית'.

כך גם למעלה: החיות שירדה בששת ימי בראשית בדרך של ירידה עולה — בעליית העולמות — אל מהותו ועצמותו יתברך.

כך גם בבריאה: החיות שירדה במהלך ששת ימי בראשית עולה בשבת יחד עם העולמות אל מהותו ועצמותו של ה'. שבת היא חזרה זו כלפי מעלה.

5 וז"ש אח"כ ויכלו השמים³⁴ כי בו שבת³⁵ כאדם ששובת ממלאכתו שהשכל ומדות שנשפלו להתלבש בדבור ובמעשה עולים למהותו ועצמותו כמ"כ הוא למעלה עלייה למהו"ע ית'.

וזהו שנאמר לאחר מכן: "ויכלו השמים", "כי בו שבת". הדבר דומה לאדם ששובת ממלאכתו: השכל והמדות שהצטמצמו והתלבשו בדיבור ובמעשה חוזרים ועולים למהותם ולעצמותם; וכך גם למעלה, יש עלייה למהותו ולעצמותו ית'.

בבראשית פרק ב' נאמר שהשמים והארץ נשלמו ושה' "שבת". כשאדם מפסיק את מלאכתו, שכלו ורגשותיו, שירדו והתלבשו בדיבור ובמעשה, חוזרים למהותם; בדומה לכך, ה"שביתה" של ה' היא עליית החיות האלקית אל מהותו ממש.

וזהו בחי' ומדרגת שבת דמעלי שבתא שהוא בחי' עליות וזהו שבת בראשית דמיקדשא וקיימא שהעלייה היא ממילא כי בו שבת כו'.

וזהו הבחינה והמדרגה של "ערב שבת" (שבת דמעלי שבתא), שהיא בחינה של עליות. וזהו שבת בראשית, שהיא "מקדשא וקיימא", שכן העלייה מתרחשת מאליה: "כי בו שבת" וכו'.

עלייה זו נקראת "ערב שבת" (שבת דמעלי שבתא), ביטוי ארמי לשבת של הלילה, זמן של עליות, שפסקה 22 מקבילה ל"יום השבת". מכיוון שהעלייה מתרחשת מאליה, וזהו "שבת בראשית" ש"מקדשא וקיימא", בלי עזרתנו.

(וצ"ע דמשמע שע"י טוב מאד בע"ת אז כי בו שבת והרי אמר דשבת מיקדשא וקיימא שהעלייה ממילא. לכן צריך לומר דלאו ע"י בע"ת הוא ההעלאה כי עליות העולמות הוא ממילא רק ענין תשובה עלאה היא דוגמא לבחי' זו.)

(ויש לעיין, שהרי משמע שעל ידי "טוב מאד", בעל התשובה, בא אז "כי בו שבת"; והרי נאמר ששבת "מקדשא וקיימא", והעלייה מתרחשת מאליה. לכן צריך לומר שההעלאה אינה באה על ידי בעל התשובה, שכן עליית העולמות מתרחשת מאליה; אלא עניינה של תשובה עילאה הוא רק דוגמא לבחינה זו.)

הערת אגב מעלה קושי: בפסקה 4 השתמע שעליית השבת תלויה ב"טוב מאד", בעל התשובה, ואילו השבת קדושה מעצמה. התירוץ הוא שעליית העולמות מתרחשת מאליה, והתשובה עילאה היא רק דוגמא לעלייה זו.

כי שבת אותיות תשב³⁶ להיות ששבת עליות העולמות וכמו"כ הבע"ת ועיקר פעולת האתעדל"ת לבחי' שבת יתבאר לקמן אי"ה):

כי שבת מורכבת מאותיות "תשב", שכן שבת היא עליית העולמות, וכך גם בעל התשובה. ועיקר פעולתה של האתערותא דלתתא כיחס לבחינת שבת יתבאר בהמשך, בעזרת ה'.

המילה שבת מורכבת מאותיות "תשב", "תשוב", והדבר קושר את השבת לתשובה: שתיהן עניינן חזרה כלפי מעלה. מה מוסיפה האתערותא דלתתא, מאמציו של האדם, לשבת — יוסבר בהמשך המאמר.

קטע 3 • 61-9

חכמות בחוץ

6 אך הנה כתיב אשר ברא³⁷ אלהים לעשות. וארז"ל לעשות לתקן.³⁸ וכתיב ושמרו בני ישראל³⁹ את השבת לעשות את השבת דמזה משמע שישראל עושים את השבת

אך כתוב: "אשר ברא אלקים לעשות", וחז"ל אמרו: "לעשות" — לתקן. וכן כתוב: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", ומכאן מובן שבני ישראל עושים את השבת

כנגד הטענה שהשבת קדושה מצד עצמה, מובאים שני פסוקים: בבראשית ב, ג נאמר שה' ברא את העולם "לעשות", וחז"ל פירשו שהכוונה היא "לתקן" — כלומר, הבריאה נותרה בידינו להשלמה. ובשמות לא, טז נאמר שבני ישראל ישמרו את השבת "לעשות את השבת", ומשמע שגם בני ישראל עושים את השבת.

ע"י מעשה המצות בוי' יומין דחול דהיינו פי' לעשות לתקן או ע"י תשובה. דהנה כתיב חכמות בחוץ תרונה.⁴⁰

באמצעות קיום המצוות בששת ימי החול, וזהו פירוש "לעשות" — לתקן, או באמצעות תשובה. שהרי כתוב: "חכמות בחוץ תרונה".

בני ישראל "עושים" את השבת באמצעות קיום המצוות בששת ימי החול — וזהו תיקון הבריאה — או באמצעות תשובה. כדי להסביר כיצד הדבר נעשה, המאמר פונה לפסוק "חכמות בחוץ תרונה" (משלי א, כ).

7 ופי' בזוהר⁴¹ חכמות תרי חכמה עלאה וחכמה תתאה. פי' ח"ע הוא בחי' חכים ולא בחכמה ידיעא.⁴² וחכמה תתאה הוא כמארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה.⁴³

והזוהר מפרש: "חכמות" הן שתיים — חכמה עליונה וחכמה תחתונה. החכמה העליונה היא בחינת "חכם", אך לא בחכמה ידועה". והחכמה התחתונה היא כפי שאמרו חז"ל: "נובלות חכמה שלמעלה — תורה".

הזוהר קורא את המילה "חכמות" כשתי חכמות: החכמה העליונה, שהיא "חכם", אך לא בחכמה ידועה" ונמצאת למעלה מכל השגה, והחכמה התחתונה. החכמה התחתונה היא התורה, שהמדרש מכנה "נובלות" — מעין "פירות שנשרו" — של החכמה שלמעלה: דבר שירד ממקורו, אך הוא מעין מהותו.

פִּי בַחֲיֵי הַנוֹבְלוֹת הוּא בַחֲיֵי אֹר וּשְׁפַע מִבַּחֲיֵי אֹר הַחֲכָמָה הַנִּמְשָׁךְ לַמָּטָה כְּדִי לְבַרֵּר בִּירוּרִים

הַכוֹוֶנָה הִיא שְׂבִיחַנָּת "נוֹבְלוֹת" הִיא אֹר וּשְׁפַע מֵאֹר הַחֲכָמָה, הַנִּמְשָׁכִים לַמָּטָה כְּדִי לְבַצֵּעַ בִּירוּרִים,

"נוֹבְלוֹת" פִּירוּשׁוֹן אֹר וּשְׁפַע מִחֲכָמָה שִׁירְדוּ לַמָּטָה כְּדִי לְבַצֵּעַ אֶת עֲבוֹדַת הַבִּירוּר — לְהַפְרִיד בֵּין הַטוֹב לְרַע בַּעֲוֹלָם.

וְהִינּוּ בַחֲיֵי חֲכָמָה שְׂבִיחַתָּה שְׁנֵת־לִבְשָׁה בְּדַבָּרִים גְּשָׁמִיִּים לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר⁴⁴ וְכִיּוּצָא בִּזָּה בְּכָל מַלְּיָת.^{45, 46}

כְּלוּמֵר, בַּחֲנִינָת הַחֲכָמָה שְׂבִיחַתָּה, שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בְּדַבָּרִים גְּשָׁמִיִּים כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, וְכִיּוּצָא בִּזָּה בְּכָל מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

זוֹהִי חֲכָמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בַּעֲנִיִּינִים גְּשָׁמִיִּים, כְּגוֹן קְבִיעַת הַדְּבָרִים הַטָּהוֹרִים וְהַטָּמְאִים, וְכֵן בְּכָל הָאִסּוּרִים. בְּאִמְצָעוֹתָם הָאֵדָם מְבַרֵּר בַּעֲוֹלָם מֵהָאִפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּמֵהָאִי אִפְשָׁר.

8 וְכִמּוּיָּכ גַּם בְּמַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת עָשָׂה הָרִי נִתְלַבְּשָׁה הַחֲכָמָה בְּמַצּוֹת גְּשָׁמִיִּים כִּמוֹ בְּמַצּוֹת צִיצִית בְּצִמְרֵי גְשָׁמִי דְטָלִית כּוּי

וְכַךְ גַּם בְּקִיּוּם מַצּוֹת עָשָׂה, הַחֲכָמָה מִתְלַבְּשֶׁת בְּמַצּוֹת גְּשָׁמִיִּים, כִּמוֹ בְּמַצּוֹת צִיצִית, בְּצִמְרֵי הַגְּשָׁמִי שֶׁל הַטָּלִית וְכוּי.

כַּךְ פּוֹעֲלוֹת גַּם מַצּוֹת עָשָׂה: הַחֲכָמָה הָאֱלֹקִית מִתְלַבְּשֶׁת בְּחַפְצִים גְּשָׁמִיִּים. הַצִּיצִית, לְמִשְׁלָה, עֲשׂוּיָה מִצִּמְרֵי גְשָׁמִי הַמְּחוּבָּר לְטָלִית גְּשָׁמִית.

וְלִמְעַלָּה הַטָּלִית הוּא בַּחֲנִינָת אֹר מִקִּיף. וְכִמּוּיָּשׁ לְבוּשִׁיָּה כְּתִלַּג חִיּוֹר⁴⁷ שֶׁהוּא בַחֲיֵי סוּכִּיעַ. וְהַחוּטִין הֵם לִיָּב נְתִיבוֹת הַחֲכָמָה.⁴⁸

וְלִמְעַלָּה, הַטָּלִית הִיא בַּחֲנִינָת אֹר מִקִּיף, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר: "לְבוּשִׁיָּה כְּתִלַּג חִיּוֹר" — לְבוּשׁוֹ הִיָּה לְבֵן כְּשֶׁלַּג — וְהִיא בַּחֲנִינָת סוּכָה כֹּל עֲלָמִין. וְהַחוּטִים הֵם לִיָּב נְתִיבוֹת הַחֲכָמָה.

לִמְעַלָּה, הַטָּלִית הַמְקִיפָה אֶת הַגּוֹף מִקְבִּילָה לְאֹר הַמְקִיף, סוּכָה כֹּל עֲלָמִין, הַמְתּוֹאֵר בַּחֲזוֹנוֹ שֶׁל דָּנִיֵּאל כְּלָבוֹשׁ "לְבֵן כְּשֶׁלַּג". הַחוּטִים — אַרְבַּע פִּינּוֹת וּבִהֵן שְׁמוֹנֶה חוּטִים בְּכָל אַחַת — מִקְבִּילִים לִיָּב נְתִיבוֹת הַחֲכָמָה.

9 וְעַדִּיז בְּשָׂאֵר הַמַּצּוֹת כִּמוֹ אֲבָנֵי הָאֶפֶד וְהַחוּשָׁן תְּרַשִּׁישׁ וְשֵׁהֶם אֲבָנִים גְּשָׁמִיִּים וְנַחֲקָק בָּהֶם שְׁמוֹת יָיָב הַשְּׁבִטִים.

וְכַךְ גַּם בְּשָׂאֵר הַמַּצּוֹת, כְּגוֹן אֲבָנֵי הָאֶפֶד וְהַחוּשָׁן — תְּרַשִּׁישׁ וְשֵׁהֶם — שֶׁהֵן אֲבָנִים גְּשָׁמִיִּים, וְעַלִּיהֶן נַחֲקָקוּ שְׁמוֹת שְׁנֵי־עֶשֶׂר הַשְּׁבִטִים.

דּוּגְמָה נּוֹסֶפֶת: בְּאֶפֶד וּבַחוּשָׁן שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָיוּ אֲבָנִים יְקִירוֹת, וּבִהֵן תְּרַשִּׁישׁ וְשֵׁהֶם — אֲבָנִים גְּשָׁמִיִּים שֶׁעַלִּיהֶן נַחֲקָקוּ שְׁמוֹת שְׁנֵי־עֶשֶׂר הַשְּׁבִטִים.

וכתיב ונשא אותם אהרן לפני⁴⁹ ה' לזכרון ולמעלה רומזים לבחי' אורות עליונים שימשיך אהרן כהנא רבא בחי' חסדים עליונים דלפני האצי' כו'

ונאמר: "ונשא אותם אהרן לפני ה' לזכרון"; ולמעלה הם רומזים לאורות עליונים, שאהרן הכהן הגדול המשיך את בחינת החסדים העליונים שלפני עולם האצילות וכו'.

התורה אומרת שאהרן נשא את השמות "לפני ה' לזכרון". למעלה רומזות האבנים לאורות עליונים: הכהן הגדול המשיך את החסדים העליונים מדרגה שהמאמר מכנה "שלפני האצילות", כלומר, שקדמה לה ונעלית ממנה.

ולמטה נתלבשה חכמה זו באבנים גשמיים ובמעשה גשמית דחושן ואפוד. וכה"ג יובן בכל מעשה המצות.

ולמטה התלבשה חכמה זו באבנים גשמיות ובמלאכה הגשמית של החושן והאפוד. וכך יש להבין גם את קיומן של כל המצוות.

למטה התלבשה אותה חכמה באבנים ממש ובעבודת המלאכה של הבגדים. כך יש להבין כל מצווה: אור עליון המתלבש במעשה גשמי.

וע"כ נק' בחי' חכמה זו שנתלבשה למטה במעשה המצות בשם חכמה תתאה שמתלבשת בעשייה גשמית לאהפכא חשוכא לנהורא כו'. וזהו חכמות בחוץ תרונה.

לכן חכמה זו, שהתלבשה למטה בעשיית המצוות, נקראת "חכמה תתאה", מפני שהיא מתלבשת במעשה גשמי כדי להפוך חושך לאור וכו'. וזהו "חכמות בחוץ תרונה".

משום כך החכמה המתלבשת במצוות נקראת "חכמה תתאה": היא נכנסת אל תוך המעשה הגשמי כדי להפוך חושך לאור. זהו "חכמות... בחוץ".

בחוץ דוקא כשנתלבשה ח"ת (הנמשכת מח"ע וזהו חכמות בחוץ כו' שהארת ח"ע נמשכת בח"ת ומתלבשים בחוץ דהיינו בבי"ע עד שנמשכים בעשייה גשמית ממש כנ"ל) בעשייה גשמית במעשה המצות שלפנינו אז דוקא תרונה

"בחוץ" דווקא: כאשר החכמה תתאה, הנמשכת מהחכמה עילאה — וזהו "חכמות בחוץ" וכו', שהארת החכמה עילאה נמשכת אל החכמה תתאה, ושתיהן מתלבשות "בחוץ", כלומר בעולמות בריאה, יצירה ועשייה, עד שהן נמשכות אל מעשה גשמי ממש, כנ"ל — מתלבשת בעשייה גשמית, בקיום המצוות שלפנינו, אז דווקא היא "תרונה".

הסוגריים מסבירים את לשון הרבים: הארת החכמה עילאה נמשכת אל החכמה תתאה, ושתיהן מתלבשות "בחוץ", בעולמות בריאה, יצירה ועשייה, עד למעשה הגשמי. רק כשהחכמה מגיעה למצוות הממשיות שלפנינו היא "תרונה".

פיי שיהיה עייז תוספת וגלוי אוא"ס ב"ה שלמעלה מעלה אפיי מבחיי ח"ע. ועיי מעשה המצות יומשך ויתגלה בח"ע נמצא דוקא עיי התלכשות החכמות בחוץ אז תרונה:⁵⁰

כלומר, שעל ידי כך תהיה תוספת וגילוי של אור אין סוף ברוך הוא, הנעלה הרבה למעלה אפילו מבחינת החכמה עילאה; ועל ידי קיום המצוות הוא יימשך ויתגלה בחכמה עילאה. נמצא שדווקא על ידי התלכשות החכמות "בחוץ" הן "תרונה".

"תרונה" פירושו שתהיה תוספת: גילוי של אור אין סוף, הנעלה אפילו מהחכמה עילאה, נמשך על ידי המצוות ומתגלה בחכמה עילאה. נמצא שדווקא ירידת החכמה "בחוץ" מביאה את האור החדש הזה.

קטע 4 • 101-13

ראשית והתענוג העליון

10 וביאור הדבר הוא דהנה כתיב ראשית חכמה⁵¹ והיינו בחיי חכמה עלאה שנק' ראשית. כי ח"ת נק' סופא ככל דרגין^{52,53} כנודע

ביאור העניין הוא: נאמר "ראשית חכמה", והכוונה לבחינת חכמה עליונה, הנקראת "ראשית". שכן חכמה תתאה נקראת "סוף כל דרגין", כפי שידוע,

בפסוק בתהילים קי"א נאמר "ראשית חכמה", והמאמר מזהה את "ראשית" עם חכמה עליונה. לעומתה, חכמה תתאה נקראת "סוף כל דרגין".

שהיא בחיי מלי' וח"ע נק' ראשית. והנה ראשית בתי"ו מורה על לשון נקבה. כי ראש הוא לשון דכר. שהיא בחינת מלכות, ואילו חכמה עילאה נקראת "ראשית". והנה, "ראשית", בת', מציינת צורה נקבית, שכן "ראש" הוא לשון זכר.

חכמה תתאה היא מלכות, האחרונה בספירות. מכאן נובעת נקודה דקדוקית: "ראשית" מסתיימת בתי"ו, סיומת נקבית, ואילו "ראש" הוא לשון זכר; לכן "ראשית" היא הצד הנקבי והמקבל של "ראש".

11 וראשית הוא לשון נוקבא. והיינו כי החכמה היא בחיי מקבל שמקבלת מבחיי ראש. וכמ"ש והחכמה מאין תמצא⁵⁴ שנמשכת מבחיי אין דהיינו שלא בדרך השתלשלות עילה ועלול רק כמו בחיי יש מאין.

וראשית היא צורה נקבית. כלומר, חכמה היא בחינה של מקבל, המקבלת מבחינת ראש. וכמו שכתוב: "והחכמה נמצאת מאין" — היא נמשכת מבחינת אין, כלומר, לא בדרך של השתלשלות של סיבה ותוצאה, אלא בדומה לבחינת יש מאין.

חכמה היא "נקבית" בכך שהיא מקבלת מדבר גבוה ממנה, מן הראש. הפסוק באיוב, שנקרא בחסידות "החכמה נמצאת מאין", מלמד שחכמה מתהווה מדרגה כה גבוהה ביחס אליה, עד שהיא נחשבת בעיניה ל"אין": לא כתוצאה שמתהווה מסיבה, אלא בדומה לבריאה יש מאין.

כי בחי' האין שממנו תמצא החכמה הוא למעלה ממדרגת החכמה והוא כמו עדי"מ באדם כשנופל לו איזה המצאה וסברא חדשה אזי מתמלא תענוג. מזה אנו רואים שבחי' תענוג הוא למעלה מבחי' חכמה.

שהרי בחינת האין שממנה נמצאת החכמה היא למעלה ממדרגת החכמה. הדבר דומה לאדם שעולה בדעתו חידוש או רעיון חדש: הוא מתמלא אז תענוג. מכאן אנו רואים שבחינת התענוג היא למעלה מבחינת חכמה,

האין נמצא למעלה מחכמה. המשל הוא באדם שכאשר עולה בדעתו תובנה חדשה, הוא מתמלא תענוג; מכאן שהתענוג עמוק יותר מן השכל.

דהיינו שהוא מקור החכמה ולכן בתחלת התחדשות הסברא יהי הענג גדול להיות כי רגע זו יצאה ונמשכה החכמה ממקורה התענוג.

כלומר, התענוג הוא מקור החכמה. לכן, בתחילת התחדשותו של הרעיון התענוג גדול, משום שברגע זה החכמה יצאה ונמשכה ממקורה — התענוג.

התענוג הוא מקור התובנה. לכן התענוג גדול במיוחד ברגע שבו הרעיון נולד: הוא יצא זה עתה ממקורו.

לכן מאיר בה אור התענוג משא"כ כשמתיישן אח"כ אינו מתענג כ"כ מהסברא שכבר נתרקה ממקורה שהוא התענוג.

לכן אור התענוג מאיר בה. אך כשלאחר מכן היא מתיישנת, אין האדם מתענג כל כך על הרעיון, מפני שהוא כבר התרחק ממקורו, שהוא התענוג.

ככל שהרעיון נעשה מוכר, התענוג פוחת, משום שהרעיון התרחק ממקורו שבתענוג.

12 וכמו"כ למעלה בחי' תענוג העליון הוא מקור החכמה. וזהו בחי' מאין תמצא. מאין הוא בחי' עונג.

כך גם למעלה: בחינת התענוג העליון היא מקור החכמה. וזהו "מאין תמצא": "אין" היא בחינת התענוג.

כך גם למעלה: התענוג העליון הוא מקור החכמה. תענוג זה הוא ה"אין", שממנו נמצאת החכמה.

וזהו שנק' חכמה ראשית שהיא בחי' מקבל מבחי' ראש הוא התענוג עליון שנק' ראש אותיות אשר⁵⁵ שהוא לשון אושר ותענוג וכמו באשרי⁵⁶ כי אשורני בנות אשרי יושבי^{57, 58} כו'.

וזו הסיבה שהחכמה נקראת "ראשית": היא בחינת מקבל מבחינת "ראש" — התענוג העליון. "ראש" מורכב מאותיות "אשר", מילה שמשמעותה אושר ותענוג, כמו "באשרי כי אשורני בנות" ו"אשרי יושבי ביתך" וכו'.

לכן החכמה היא "ראשית", המקבלת מן ה"ראש" — התענוג העליון. אותיות "ראש" כשהן מסודרות מחדש יוצרות את המילה "אשר", שפירושה אושר ותענוג, כמו בדברי לאה: "באשרי כי אשורני בנות", ובפסוק "אשרי יושבי ביתך".

13 והנה בברכת המצות אנו מברכין אשר קדשנו במצותיו כו'. שע"י המצות אנו ממשיכים מבחי"י אשר שהוא בחי"י ענג העליון.

כעת, בברכה על המצוות אנו מברכים: "אשר קידשנו במצותיו" וכו', שכן באמצעות המצוות אנו ממשיכים מבחינת "אשר", שהיא בחינת התענוג העליון.

בברכה על מצווה אומרים "אשר קידשנו". המאמר מפרש את "אשר" כתענוג העליון: באמצעות המצוות אנו ממשיכים מבחינה זו.

וההמשכה היא בבחי"י ח"ע וח"ת שהן בחי"י יחו"ע ויחו"ת שנמשך בהן מבחי"י ענג העליון. וזהו פי' הברכה בא"י אלקינו הוא בחי"י יחו"ע דח"ב אצי"

ההמשכה היא אל חכמה עילאה וחכמה תתאה, שהן בחינת יחודא עילאה ויחודא תתאה, ובהן נמשך [אור] מן התענוג העליון. וזהו פירוש הברכה: "ברוך אתה ה' אלקינו" היא יחודא עילאה של חכמה ובינה דאצילות,

האור נמשך אל שתי בחינות החכמה, המקבילות ליחודא עילאה, שבו כל המציאות בטלה לפני ה', וליחודא תתאה, שבו ה' נמצא בתוך העולם. מילות הפתיחה של הברכה, "ברוך אתה ה' אלקינו", מבטאות את יחודא עילאה של חכמה ובינה דאצילות.

ואח"כ מלך העולם הוא בחי"י יחו"ת להם ממשיכים אשר קדשנו כו' בחי"י ענג העליון.

ואחר כך, "מלך העולם" היא בחינת יחודא תתאה; ואנו ממשיכים אליהן מבחינת "אשר קידשנו" וכו' — את התענוג העליון.

"מלך העולם" מבטא את יחודא תתאה. לאחר מכן, המילים "אשר קידשנו" ממשיכות את התענוג העליון לשתי הבחינות.

והיינו דוקא ע"י קיום מעשה המצות הגשמיים בבחי"י אתכפייא ואתהפכא לברר בירורי נוגה שע"י דייקא ממשיכים גלוי התענוג העליון וזהו חכמות כשנתלבשו בחוץ אזי דוקא תרונה מחמת גלוי התענוג העליון בחכמה:⁵⁹

וזה נעשה דווקא באמצעות קיום המצוות הגשמיות בפועל, בדרך של הכנעה (אתכפייא) והפיכה (אתהפכא), כדי לברר את בירורי נוגה; דווקא כך אנו ממשיכים את גילוי התענוג העליון. זהו "חכמות": כשהן מתלבשות "בחוץ", דווקא אז הן "תרוננה", בעקבות גילוי התענוג העליון בחכמה.

הדבר נעשה רק באמצעות עשיית המצוות הגשמיות בפועל, הכנעת החומר והפיכתו (אתכפייא ואתהפכא), ובירור קליפת נוגה — התחום שאינו קדוש ואינו רע לחלוטין, ואפשר להעלותו לקדושה. זהו "חכמות" ... בחוץ תרונה": כשהחכמה מתלבשת במעשים גשמיים, התענוג העליון מתגלה בה.

קטע 5 • 14-16

עשיית השבת בימי החול

14 ומעתה יובן ג"כ ענין לעשות את השבת. כי שבת הוא בחי' חכמה⁶⁰ ובחכמה אתברירו.⁶¹ ולכן ארז"ל בשבת דבור אסור⁶² כי סייג לחכמה שתיקה.^{63, 64} והוא בחי' עליית ח"ת בחי'ע.

מכאן יובן גם ענין "לעשות את השבת". השבת היא בחינת חכמה, ו"בחכמה מתבררים". לכן אמרו חז"ל שבשבת אסור לדבר, כי "סייג לחכמה — שתיקה". וזו עליית חכמה תתאה בחכמה עילאה.

כעת אפשר להסביר את הביטוי "לעשות את השבת". השבת היא חכמה, והבירור נעשה "בחכמה". חז"ל אסרו דיבור של חול בשבת, ורבי עקיבא לימד ש"סייג לחכמה — שתיקה": בשבת עולה החכמה תתאה, הפועלת באמצעות הדיבור והבירור, אל החכמה עילאה.

(לכן בשבת בורר אסור כי בחכמה אתברירו הוא ע"י התלבשות ח"ע בחי'ת לברר בירורים והיינו ביומין דחול אבל בשבת שהוא עליי ח"ת בחי'ע לכן דבור אסור).

(לכן בשבת אסורה מלאכת בורר, כי הבירור "בחכמה" נעשה על ידי התלבשות החכמה עילאה בחכמה תתאה כדי לברר בירורים, וזהו בימות החול; אבל בשבת, שבה עולה החכמה תתאה בחכמה עילאה, לכן אסור לדבר.)

ההערה שבסוגריים מוסיפה שזהו הטעם לכך שאסורה מלאכת בורר, אחת מל"ט המלאכות האסורות בשבת: הבירור נעשה כשהחכמה עילאה מתלבשת בחכמה תתאה, וזה שייך לימי החול. בשבת עולה החכמה תתאה אל החכמה עילאה, ולכן פעולת הבירור, כמו הדיבור, אינה שייכת.

והנה ע"י הבירורים ממעשה המצות שנעשו ביומין דחול נמשך מבחי' ענג עליון לבחי' חכמה דהנה החכמה נקראת עדן שמקבל מבחי' התענוג. ומבחינת עדן נמשך לגן.

והנה, באמצעות הבירורים שנעשים בקיום המצוות בימות החול, נמשכת בחינת התענוג העליון אל בחינת חכמה. שכן החכמה נקראת "עדן", מפני שהיא מקבלת מבחינת התענוג; ומבחינת עדן נמשך השפע אל הגן.

הבירורים שנעשים באמצעות מצוות ימי החול ממשיכים את התענוג העליון אל החכמה. החכמה נקראת "עדן", מילה שמשמעותה תענוג, מפני שהיא מקבלת מן התענוג; ומעדן עובר השפע אל "גן".

וזהו ענין געה"ע וגעה"ת ששם נהנין מזיו השכינה. אבל יפה שעה אחת⁶⁵ בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב.⁶⁶

וזהו ענין גן עדן העליון וגן עדן התחתון, שבהם הנשמות נהנות מזיו השכינה. אבל "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא",

זהו גן עדן העליון וגן עדן התחתון, שבהם הנשמות נהנות מזיו השכינה. ואף על פי כן, המשנה אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא.

כי ע"י המצות ממשיכים עצמות ענג העליון שלמעלה מבחי' חכמה. וזהו הכל ע"י ו' יומין דחול ששת ימים תעבד:⁶⁷

כי באמצעות המצות ממשיכים את עצם התענוג העליון, שלמעלה מבחינת חכמה. וכל זה נעשה בששת ימי החול: "ששת ימים תעבד".

הטעם הוא שבאמצעות המצות ממשיכים את עצם התענוג העליון, שלמעלה מחכמה, ואילו גן עדן מקבל את מה שנמשך דרך החכמה. כל זה נעשה בששת ימי החול: "ששת ימים תעבד".

15 וזהו ענין זכור עם י"ה. וזכרי עם ו"ה. היינו מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. דהנה פי' ששת ימים תעבד היינו בחי' אהבה כי לית פולחנא כפולחנא דרחימותא.⁶⁸

וזהו עניינם של "זכור" עם י"ה ו"זכרי" עם ו"ה: כלומר, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. שכן פירוש "ששת ימים תעבד" הוא בחינת אהבה, שהרי "אין עבודה כעבודה של אהבה".

המאמר משיב כעת על השאלה שבפסקה 2: "זכור" עם י"ה הוא התנועה מלמטה למעלה, ו"זכרי" עם ו"ה הוא התנועה מלמעלה למטה. "ששת ימים תעבד" נדרש כעבודה מתוך אהבה, שכן בוהר נאמר שאין עבודה כעבודה של אהבה.

שכל ימות החול הוא בחי' בירורים שכל מעשה המצות או הדבור או מה שעושה מו"מ בהיתר להתפרנס כדי שיוכל לעבוד את ה' נתברר ע"י בירורי נצוצות קדושות מבחי' ק"נ ועולים לה'.

כל ימות החול הם בחינת בירורים: באמצעות קיום המצוות, הדיבור, וכן העסק שאדם עושה בהיתר כדי להתפרנס, כדי שיוכל לעבוד את ה', מתבררים נצוצות קדושה מבחינת קליפת נוגה, והם עולים לה'.

כל הפעילות בימות החול היא בירור: מצוות, דיבור ואף עסק כיושר שנעשה כדי להתפרנס וכך להיות מסוגלים לעבוד את ה'. באמצעותם מתבררים נצוצות הקדושה הנתונים בקליפת נוגה, התחום הניטרלי, ועולים לה'.

ע"י התפלה וכל התפלות של ימות החול נכללים ועולים ע"י תפלת השבת וזהו הכל ע"י בחי' אהבה מלמטה למעלה.

באמצעות התפילה. וכל תפילות ימות החול נכללות ועולות באמצעות תפילת השבת. וכל זה נעשה מכוח בחינת האהבה, מלמטה למעלה.

הם עולים באמצעות התפילה, וכל תפילות ימות החול נאספות ומתרוממות באמצעות תפילת השבת. את כל התנועה הזו כלפי מעלה מניעה האהבה.

16 וזהו זכור עם י"ה רמ"ח שהאהבה נק' זכור כי יראה היא בחי' נקבה. כמ"ש אשה יראת⁶⁹ ה' ואהבה היא בחי' דכר זכר חסדו.⁷⁰ והאהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע.

וזהו "זכור" עם י"ה, בגימטריה רמ"ח: האהבה נקראת "זכור", מפני שהיראה היא בחינת נקבה, כמו שכתוב "אשה יראת ה'", ואילו האהבה היא בחינת זכר — "זכר חסדו". והאהבה היא השורש לרמ"ח מצוות עשה.

"זכור" עם י"ה עולה בגימטריה רמ"ח ומרמז על האהבה. בלשון הקבלה, "זכר" ו"נקבה" מתארים נתינה וקבלה: היראה היא "נקבה", כמו בפסוק "אשה יראת ה'", והאהבה היא "זכר", כמו בפסוק "זכר חסדו". האהבה היא השורש לרמ"ח מצוות עשה.

והיינו שע"י רמ"ח מ"ע ובחי' פולחנא דרחימותא היא העלאה ממטה למעלה לבחי' י"ה (וגם האיש דרכו לכבוש⁷¹ לכן בירור ק"נ וההעלאה הוא ע"י אהבה):

כלומר, על ידי רמ"ח מצוות עשה ובחינת עבודת האהבה יש העלאה מלמטה למעלה, אל בחינת י"ה. (וגם "דרכו של איש לכבוש"; לכן בירור קליפת נוגה וההעלאה נעשים על ידי האהבה.)

על ידי רמ"ח מצוות עשה ועבודת האהבה יש עלייה מלמטה אל בחינת י"ה. הסוגריים מוסיפים את דברי חז"ל "דרכו של איש לכבוש": הכיבוש והבירור של קליפת נוגה הם עבודתה של האהבה, שהיא בחינת "זכר".

קטע 6 • 171-18

המשכה למטה

17 והנה תכלית ההעלאה הוא כדי להיות אח"כ המשכה מלמעלה למטה. וז"ש רז"ל ע"פ מה ה' אלקיך שואל מעמך.⁷² א"ת מה אלא מאה⁷³ ברכות שחייב אדם לברך בכל יום.

והנה, תכלית ההעלאה היא שלאחר מכן תהיה המשכה מלמעלה למטה. וזהו שאמרו חז"ל על הפסוק "מה ה' אלקיך שואל מעמך": "אל תקרי מה אלא מאה" — מאה ברכות שאדם חייב לברך בכל יום.

מטרת העלייה היא הירידה: לאחר העלייה יש להמשיך אור למטה. הגמרא (מנחות מג ע"ב) לומדת את החיוב לברך מאה ברכות בכל יום מן הפסוק "מה ה' אלקיך שואל מעמך", והמאמר מביא את הדרשה "אל תקרי מה אלא מאה".

והענין הוא כי בחי' המשכה שנמשך מבחי' סוכ"ע לבחי' ממכ"ע נק' בשם ברכה כי הוא בחי' הגילוי מן ההעלם. וזהו א"ת מה.

הענין הוא שהמשכה הנמשכת מבחינת סוכב כל עלמין לבחינת ממלא כל עלמין נקראת "ברכה", מפני שהיא בחינת גילוי מן ההעלם. וזהו "אל תקרי מה",

"ברכה" היא המשכה מסוכב כל עלמין, האור שלמעלה מן העולמות, אל ממלא כל עלמין, האור שבתוכם: גילוי מן ההעלם. זהו עניינה של קריאת "מה" כ"מאה".

שהוא בחי' ממכ"ע כמבואר בזוהר בראשית בתחלתו בהקדמה (דף א' ע"ב) ע"פ מה אדיר שמך בכל הארץ⁷⁴ דבחי' מ"ה הוא בבחי' בדבר ה' שמים נעשו.⁷⁵

שהיא בחינת ממלא כל עלמין, כמבואר בזוהר בראשית, בתחילתו, בהקדמה (דף א' ע"ב), על הפסוק "מה אדיר שמך בכל הארץ": בחינת מ"ה היא בחינת "כדבר ה' שמים נעשו".

"מה" היא בחינת ממלא כל עלמין. המאמר מביא את דברי הזוהר בהקדמתו על הפסוק "מה אדיר שמך בכל הארץ", שבהם "מה" היא הדרגה התחתונה, המזוהה כאן עם הדיבור האלוקי שעל ידו "שמים נעשו".

וזוהו מה אדיר שמך בכל הארץ שמתלבש בעולמות להיות ממכ"ע וכן הוא ג"כ בזוהר ח"ב (דקכ"ז) ע"פ ויקחו לי תרומה⁷⁶ דרגא תתאה דאיהו רזא דעלמא תתאה אקרי מ"ה.⁷⁷

וזוהו "מה אדיר שמך בכל הארץ" — שהוא מתלבש בעולמות ונעשה ממלא כל עלמין. וכך נאמר גם בזוהר חלק ב' (דף קכ"ז) על הפסוק "ויקחו לי תרומה": "הדרגה התחתונה, שהיא סוד העולם התחתון, נקראת מ"ה".

"שמך בכל הארץ" הוא האור האלוקי המתלבש בעולמות, ממלא כל עלמין. גם הזוהר על פרשת תרומה מכנה את הדרגה התחתונה, סוד העולם התחתון, "מה".

(וזוהו ענין תרומה. א"ת מ"ה אלא מאה. דהיינו להמשיך מבחי' סוכ"ע לבחי' ממכ"ע הנק' מ"ה תרומה. (וזוהו ענין תרומה: "אל תקרי מה אלא מאה", כלומר, להמשיך מבחינת סוכב כל עלמין לבחינת ממלא כל עלמין, הנקראת מ"ה; זוהי התרומה.

הסוגריים קושרים את העניין לתרומה, תרומת פרשת תרומה, שהזוהר דורש עליה "אל תקרי מה אלא מאה". המשכת סוכב לממלא, הדרגה הנקראת "מה", מזוהה כאן עם תרומה.

כי הנה תרומת מעשר הוא מעשר מן המעשר^{78,79} כי הדבור עליון שהוא בחי' ממכ"ע נק' בחי' מעשר לגבי המדות עליונות דהיינו משום כי רק חלק עשירי מהמדה נמשך להיות גילוי בדבור

כי הנה, תרומת מעשר היא מעשר מן המעשר. הדיבור העליון, שהוא בחינת ממלא כל עלמין, נקרא בחינת מעשר ביחס למדות העליונות, משום שרק חלק עשירי מן המדה נמשך להיות גילוי בדיבור;

תרומת מעשר, חלקם של הכוהנים הניתן מתוך מעשרם של הלויים, היא "מעשר מן המעשר". כך גם למעלה: הדיבור העליון, ממלא כל עלמין, הוא בחינת "מעשר" ביחס למדות, משום שרק עשירית מן המדה מתגלה בדיבור.

וגם המדות לגבי חו"ב הם ג"כ רק כמו בחי' חלק עשירי שבחינה האחרונה שבחו"ב נמשך להיות מקור למדות. והתרומה היא העלאה ממטה למעלה וצ"ע.⁸⁰ וענין מאה ברכות הוא להמשיך מלמעלה למטה ההארה מבחי' סוכ"ע לממכ"ע:

וגם המדות, ביחס לחכמה ובינה, הן רק כבחינת חלק עשירי, שכן הבחינה האחרונה שבחכמה ובינה נמשכת להיות מקור למדות. והתרומה היא העלאה מלמטה למעלה, וצריך עיון. וענין מאה ברכות הוא להמשיך מלמעלה למטה את ההארה מבחינת סוכב כל עלמין לממלא כל עלמין.

גם המדות הן רק כעשירית מחכמה ובינה, שהבחינה האחרונה שבהן נעשית מקור למדות. המחבר משאיר פתוחה את השאלה — "וצריך עיון" — כיצד תרומה, שהיא העלאה, מתיישבת עם המשכה למטה; מכל מקום, מאה הברכות ממשיכות מלמעלה למטה את הארת סוכב לתוך ממלא.

18 והנה עיקר ענין זו ההמשכה מלמעלה למטה הוא בשבת (דהגם שבכל יום מברכים מאה ברכות מ"מ עיקר גילוי ויחוד סוכב בממלא הוא בשבת).

והנה, עיקר [הזמן] של המשכה זו מלמעלה למטה הוא בשבת (כי אף שבכל יום מברכים מאה ברכות, עיקר הגילוי והייחוד של סוכב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין הוא בשבת).

הזמן העיקרי להמשכה זו הוא שבת. אף שמברכים ברכות בכל יום, הגילוי והייחוד העיקריים של סוכב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין מתרחשים בשבת.

וזהו זכרי עם ו"ה רמ"ח היינו בשבת היא ההמשכה מלמעלה למטה אל בחי' ו' שהוא"ו הוא המשכה. וזהו "זכרי" עם ו"ה, בגימטריה רמ"ח: בשבת נמשכת ההמשכה מלמעלה למטה, אל בחינת ו', שכן האות ו' מסמלת המשכה.

זהו "זכרי" עם ו"ה: בשבת האור נמשך מלמעלה למטה, אל האות ו'. האות ו', שהיא קו אנכי, מסמלת המשכה.

והיינו ג"כ ענין התורה שהיא בחי' המשכה קול בוי"ו דאורייתא מח"ע נפקת והוא יו"ד דזכרי ונמשך למטה בקול ודבור. וכמ"ש ודברי אשר שמתו בפיך.⁸¹

וזהו גם עניינה של התורה, שהיא בחינת המשכה: קול, הכתוב בוי". שהרי "התורה יוצאת מחכמה עילאה", שהיא היו"ד של "זכרי", והיא נמשכת למטה אל הקול והדיבור, כמו שכתוב: "ודברי אשר שמתו בפיך".

גם התורה היא המשכה, ואת המילה "קול" כותבים בוי". התורה יוצאת מחכמה עילאה, שהיא היו"ד של "זכרי", ונמשכת למטה אל הקול והדיבור, כמו שנאמר בישעיהו: "ודברי אשר שמתו בפיך".

וכמו שאמרו על שמאי והלל⁸² דאלו ואלו דא"ח. והיינו ו"ה קול ודבור בתורה. וזהו ג"כ שרש ענין השבת שהוא בחי' החכמה יו"ד דזכרי ונמשך למטה בבחי' ו"ה.

וכפי שאמרו על שמאי והלל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". וזהו ו"ה — קול ודיבור בתורה. זהו גם שורש עניינה של השבת: היא בחינת חכמה, היו"ד של "זכרי", הנמשכת למטה אל בחינת ו"ה.

גם המחלוקת של שמאי והלל הן "דברי אלקים חיים": החכמה האלוקית מתבטאת בקול ובדיבור אנושיים, שהן ו"ה. כך גם שורש עניינה של השבת: חכמה, היו"ד, נמשכת אל ו"ה.

(והענין זכור הוא האהבה ועי"ז עולה המ"ן לבחי' י"ה. וזכרי הוא יסוד אבא שמתגלה בשבת בבחי' זו"נ כידוע בכוונת זכר למע"ב במוסף וזהו שנמשך בבחי' ו"ה):

(והעניין הוא ש"זכור" הוא אהבה, ובאמצעותה עולים המ"ן אל בחינת י"ה. ו"זכרי" הוא יסוד אבא, המתגלה בשבת בבחינת ז"א ונוקבא, כידוע בכוונת "זכר למעשה בראשית" בתפילת מוסף; וזהו ההמשכה אל בחינת ו"ה).

בסוגריים: "זכור" הוא אהבה, שבאמצעותה עולים המ"ן — מונח קבלי להתעוררות מלמטה — אל י"ה. "זכרי" הוא יסוד אבא, המתגלה בשבת בז"א ונוקבא, כידוע בכוונה של "זכר למעשה בראשית" בתפילת מוסף.

קטע 7 • 19-20

התשובה

19 וזהו הצווי זכור את יום השבת לקדשו.⁸³ ומבואר לעיל הקושיא דהא שבת מיקדשא וקיימא.

וזו המצווה: "זכור את יום השבת לקדשו". הקושיה הוצגה לעיל: הרי השבת "מקודשת ועומדת".

כעת אפשר להשיב על הקושיה שבפתיחה. אם השבת כבר "מקודשת ועומדת", מה נדרש מאיתנו בציווי "זכור את יום השבת לקדשו"?

והענין מובן ע"פ מה שנתבאר כי באמת בחי' שבת מצד עצמו מיקדשא וקיימא שהוא בחי' קדש בחי' חכמה (דהיינו בחי' מוחין דאבא. ויו"ט נקי מקראי קדש בחי' נה"י דאבא מתלבשין במוחין דאימא).

העניין יובן על פי מה שהתבאר: לאמיתו של דבר, בחינת השבת מצד עצמה "מקודשת ועומדת", שכן היא בחינת קודש, בחינת חכמה (כלומר, בחינת מוחין דאבא; ואילו יום טוב נקרא "מקראי קודש", בחינת נה"י דאבא שמתלבשים במוחין דאימא).

השבת מצד עצמה קדושה ואינה זקוקה לסינוע: היא קודש, חכמה, המוחין דאבא. יום טוב נקרא "מקראי קודש" מפני שהוא מקבל רק את הכוחות התחתונים של אבא — נצח, הוד ויסוד — כשהם מלוכשים במוחין דאימא.

אך כדי להמשיך בחי' גילוי ענג העליון שיומשך ויתגלה בחכמה (דהיינו התגלות עתיק בחכמה) הוא

אך כדי להמשיך את גילוי התענוג העליון, שיומשך ויתגלה בחכמה (כלומר, גילוי עתיק בחכמה), הדבר נעשה

אך יש דבר נוסף מעבר לקדושה העצמית של השבת: גילוי התענוג העליון בתוך החכמה, שהסוגריים מכנים גילוי עתיק — הדרגה הפנימית ביותר של כתר — בחכמה.

ע"י ישראל ע"י מעשה המצות שעושים כל ימות החול שאומרים אשר קדשנו במצותיו וצונו שממשיכים מבחי אשר ענג העליון בבחי ראשית חכמה כנ"ל:

על ידי ישראל, באמצעות קיום המצוות שהם עושים בכל ימות החול, שעליהם הם אומרים: "אשר קדשנו במצוותיו וציונו". כך הם ממשיכים מבחינת "אשר", התענוג העליון, אל בחינת "ראשית חכמה", כפי שהתבאר לעיל.

גילוי זה תלוי בישראל ובמצוות ימות החול, שעליהם הם אומרים "אשר קדשנו". באמצעותן הם ממשיכים מבחינת "אשר", התענוג העליון, אל בחינת "ראשית" — חכמה; וזהו התוכן הנוסף שבמילים "לקדשו".

20 וז"ש אח"כ ששת ימים תעבד⁸⁴ דלכאורה זה אינו מ"ע רק רשות ומה ענין זה לזכור את יום השבת לקדשו שהיא מ"ע אלא דלהיות דפ"י לקדשו להמשיך גילוי עונג העליון בחכמה בשבת.

וזהו שנאמר לאחר מכן: "ששת ימים תעבד". לכאורה, אין זו מצוות עשה אלא דבר שהותר, ומה הקשר בינה לבין "זכור את יום השבת לקדשו", שהיא מצוות עשה? אלא שמשמעות "לקדשו" היא להמשיך בשבת את גילוי התענוג העליון בחכמה,

הפסוק הבא, "ששת ימים תעבד", נראה כהיתר בלבד ולא כמצווה. מדוע הוא קשור למצוות השבת? משום ש"לקדשו" פירושו להמשיך בשבת את התענוג העליון בחכמה.

וכמ"ש וקראת לשבת ענג.⁸⁵ והמשכה זו היא ע"י העלאת הכירורים שע"י מעשה המצות בחול. והיינו ע"י בחי זכור עם י"ה.

כמו שנאמר: "וקראת לשבת ענג". המשכה זו נעשית באמצעות העלאת הכירורים [שנעשים] על ידי קיום המצוות בימות החול; כלומר, באמצעות בחינת זכור עם י"ה,

ישעיהו מכנה את השבת "ענג". ענג זה נמשך באמצעות העלאת הכירורים הנעשית על ידי קיום המצוות בימות החול — תנועת העלייה של זכור עם י"ה.

וששת ימים תעבד פולחנא דרחימותא. ועי"ז יומשך בשבת בחי לקדשו. וזהו זכור כו'. כי שבת נק' שבת בראשית.

ו"ששת ימים תעבד" — עבודת האהבה; ועל ידי כך תימשך בשבת בחינת "לקדשו". וזהו "זכור" וכו', שכן השבת נקראת "שבת בראשית".

"ששת ימים תעבד" היא עבודת האהבה, המביאה להמשכת בחינת "לקדשו" בשבת. לכן ששת ימי החול הם חלק מ"זכור". השבת נקראת "שבת בראשית", כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

קטע 8 • 211-22

זכור ושמור

21 והנה בראשית היא בחיי נוקי שמקבל מבחי ראש שהוא תענוג העליון כנ"ל. ולכן אמר זכור את יום השבת כו' להמשיך בו מבחי תענוג העליון שנקי בחי זכר ומשפיע לבחי ראשית חכמה כו'.

כעת, בראשית היא בחינת נוקבא, המקבלת מבחינת ראש, שהיא התענוג העליון, כנ"ל. לכן נאמר: "זכור את יום השבת" וכו' — להמשיך לתוכו מבחינת התענוג העליון, הנקראת בחינת זכר ומשפיע, אל בחינת "ראשית חכמה" וכו'.

ב"בראשית" נכללת "ראשית", הבחינה הנקבית המקבלת מן "ראש", התענוג העליון. לכן "זכור" פירושו להמשיך אל השבת מן התענוג הזה — הבחינה הזכרית והמשפיעה — אל "ראשית חכמה".

וזהו ישראל לי ראש⁸⁶ שהם הממשיכים מבחי ראש (ועמ"ש בפי ציצית⁸⁷ מענין לי רא"ש). ובחי שמור את יום השבת.

וזהו "ישראל לי ראש": הם הממשיכים מבחינת ראש. (ועיינו במה שנכתב בפרשת ציצית בענין "לי ראש"). וזו בחינת "שמור את יום השבת":

אותיות "ישראל" הן "לי ראש" — ישראל הם הממשיכים מבחינת ראש. הדברים מפנים למה שנכתב בפרשת ציצית, ועוברים למילה השנייה, "שמור".

הנה ארז"ל שמור זו משנה.^{88,89} והענין כי השמירה ענינה להפריד הקליפות שלא יהיה יניקה להחיצונים.

חז"ל אמרו: "שמור" — זו משנה. הענין הוא ששמירה פירושה להפריד את הקליפות, כדי שלא תהיה יניקה לכוחות החיצוניים.

חז"ל דורשים "שמור" — לימוד משנה. שמירה פירושה הגנה: הפרדת הקליפות, כדי שהכוחות החיצוניים לא יוכלו לינוק מן הקדושה.

וזהו ענין זכור לדכורא. ושמור לנוקבא. כי השמירה שלא יינקו החיצונים מטפת דכורא היא ע"י שנמשכת במעי דנוק'.

וזהו הענין של "זכור" לזכר ו"שמור" לנקבה. השמירה, כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מטיפת הזכר, נעשית באמצעות המשכתה לתוך רחם הנקבה.

מכאן האמירה "זכור" לזכר ו"שמור" לנקבה. בדימוי הקבלי של משפיע ומקבל, השפעת המשפיע מוגנת מפני הכוחות החיצוניים רק כשהיא מתקבלת ונשמרת במלואה בתוך המקבל, נוקבא.

ולכן הנפילים⁹⁰ היו מפני שלא נקלטה הטפה כו' וזהו ג"כ ענין שמור זו משנה שכתושבע"פ היא נקי תורת אמך לגבי תושב"כ שנקי מוסר אביך⁹¹ וכמ"ש במ"א:

ולכן היו הנפילים, משום שהטיפה לא נקלטה וכו'. וזהו גם ענין "שמור" — זו משנה: התורה שבעל פה נקראת "תורת אמך" ביחס לתורה שבכתב, הנקראת "מוסר אביך", וכמו שנתבאר במקום אחר:

הדברים רומזים לתורה קבלית שלפיה הנפילים שבכראשית ו, ד באו בעקבות השפעה שלא התקבלה ונשמרה במקומה הראוי. "שמור" היא משנה, משום שהתורה שבעל פה נקראת "תורת אמך" — הצד המקבל — ביחס לתורה שבכתב, הנקראת "מוסר אביך".

22 אך לעתיד יהיה זכור ושמור בדבור אי נאמרו (ר"ל שאז יתגלה בחינה זו למטה) שיהיה הכל חד יחוי"ע ויחוי"ת

אבל לעתיד לבוא יהיו "זכור" ו"שמור" כאילו נאמרו בדיבור אחד (כלומר, אז תתגלה בחינה זו למטה), שכן הכול יהיה אחד — יחודא עילאה ויחודא תתאה.

לעתיד לבוא תתגלה למטה האמירה "זכור" ו"שמור" בדיבור אחד: השניים יהיו לאחד. יחודא עילאה ויחודא תתאה יתאחדו.

(שהן בחי' זכור ובחי' שמור דהיינו שגם יחוי"ת יהיה במדרגת הגלוי שביחוי"ע והיינו ע"י גלוי עצמות אי"ס ב"ה הסוכ"ע דקמיה שוה הכל כו').

(אלה הן בחינת "זכור" ובחינת "שמור"; כלומר, גם יחודא תתאה תהיה בדרגת הגלוי של יחודא עילאה. הדבר יהיה באמצעות גילוי עצמותו של אין סוף ברוך הוא, הסוכב כל עלמין, שלפניו הכול שווה וכו').

"זכור" היא יחודא עילאה, ו"שמור" היא יחודא תתאה. יחודא תתאה תגיע לגילוי של יחודא עילאה באמצעות גילוי עצמותו של אין סוף, שלפניו "הכול שווה" — העליון והתחתון כאחד.

וזהו שנאמר אות הוא ביני ובין בני ישראל⁹² (ר"ל אות היא קאי על בחי' מלי' שמור לנוק' וכמ"ש במ"א באור ענין זה ע"פ הזוהר ויקהל)⁹³ (דר"ד) האי רוחא אתפשטותא דההיא נקודה⁹⁴ כו'.

וזהו שנאמר: "אות היא ביני ובין בני ישראל" (כלומר, "אות" מתייחסת לבחינת מלכות, שהיא "שמור", בחינת הנוקבא; כפי שמוסבר במקום אחר בביאור ענין זה על פי הזוהר, ויקהל, עמ' 204: "רוח זו היא התפשטותה של אותה נקודה" וכו').

בפסוק בשמות לא נאמר על השבת שהיא "אות ביני ובין בני ישראל"; ה"אות" היא מלכות, "שמור", בחינת הנוקבא. כאן מובא ביאור שניתן במקום אחר לזוהר על פרשת ויקהל, המדבר על רוח השבת כהתפשטות של "אותה נקודה" — מלכות.

וזוהו יום שכולו ארוך⁹⁵ (ר"ל שמור וזכור הם בחיי שבת דמעלי שבתא ושבתא דיומא ולע"ל שיהיו שניהם במדרגה א' שבת דמעלי שבתא יהי ג"כ במדרגת שבתא דיומא הו' יום שכולו ארוך ועמ"ש כה"ג ע"פ ההפטרה דפ' במדבר כי גדול יום⁹⁶ כו')

וזוהו "יום שכולו ארוך" (כלומר, "שמור" ו"זכור" הן בחינות של ליל שבת ושל יום השבת; ולעתיד לבוא, כאשר שתיהן יהיו באותה דרגה, גם ליל שבת יהיה בדרגת יום השבת – היום השביעי, "יום שכולו ארוך". וראו את האמור ברוח דומה על ההפטרה של פרשת במדבר, "כי גדול יום" וכו').

"שמור" ו"זכור" הן ליל שבת ויום השבת. לעתיד לבוא יהיו שניהם בדרגת יום השבת, "יום שכולו ארוך"; כאן מובאים גם הדברים שנכתבו על ההפטרה של פרשת במדבר, "כי גדול יום".

כי עתה זה היום אשר קוינו לו. פי' קוינו בחי' קו ארוך⁹⁷ ולעתיד יהיה בחי' שבת מעלה ומטה שוין (ועי' לקמן בד"ה להבין באור ענין האבות הן הן המרכבה מש"ש מענין זה):⁹⁸

כי עתה "זה היום אשר קוינו לו". פירוש הדבר: "קוינו" הוא בחינת קו ארוך. ולעתיד לבוא תהיה בחינת שבת, שבה העליון והתחתון שווים. (וראו להלן, במאמר הפותח "להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה", את האמור שם בענין זה).

כעת, "זה היום אשר קוינו לו" מבטא תקווה, בחינת קו ארוך הנמשך לעבר יעד. לעתיד לבוא תהיה בחינת שבת, שבה העליון והתחתון שווים; כאן יש הפניה למאמר מאוחר יותר על "האבות הן הן המרכבה".

בעבודה

ששת ימי החול הם המקום שבו נוצרת השבת: כל מצווה, כל מילה, ואפילו עסק ישר שנעשה כדי להתפרנס ולשרת את ה', מבררים את העולם כשהם נעשים מתוך אהבה; ובאמצעות התפילה הם עולים ונכללים בתפילת השבת. עבודת ימי החול הזאת היא שממשיכה את התענוג העליון אל השבת, ובכך מקיימת את "זכור את יום השבת לקדשו".

שאלות לשיחה

1. אם השבת קדושה מבריאת העולם, מה בדיוק מוסיף הביטוי "לקדשו" לפי המאמר?
2. מדוע מופיע שם הוי' רק לאחר סיפור ששת הימים, ומה מלמד הדבר על השבת?
3. כיצד ייתכן שירידת החכמה "בחוץ", אל תוך מצוות גשמיות, תגלה דבר הנעלה מן החכמה עצמה?
4. מה הקשר בין עבודת ימי החול מתוך אהבה ("זכור" עם י"ה) לבין ההמשכה בשבת ("זכרי" עם ו"ה)?
5. מה מלמד דעיכת התענוג מרעיון ישן על היחס בין החכמה לתענוג העליון?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 זכור את יום השבת

הערת קה"ת מציינת שזו הנחה נוספת של אותו מאמר, שנדפסה בספר המאמרים של אדמו"ר הזקן תקס"ט; בהערות מאוחרות מובא נוסחה השונה.

הערת קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ט ע' לב (בהוצאה החדשה ע' מו). ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. תוסי' והערות באוה"ת ע' תתקמה. ובכרך ז ע' ב'תרצט. קיצור דקדוק ע' ב'תשא. תוספות והערות עם הגהות נוספות ע' ב'תשג. ובכרך ח ע' ב'תתקצד. בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' קכה מיוסד על מאמר זה. וכן בסה"מ תרמ"ב. ראה ד"ה אבות מלאכות תר"ל ע' רמט ואילך. ד"ה ויקח ה"א תרל"א ע' א.

2 זכור את יום השבת

"זכור את יום השבת לקדשו", הדיבר הרביעי בעשרת הדיברות ש-Exodus. המאמר שואל מה פירוש "לקדשו", אם השבת כבר קדושה.

Exodus 20:8 שמות כ"ח

זְכוֹר אֶת-יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ח.

3 שבת מיקדשא וקיימא

כאשר תנא שנה "מקדש ישראל והשבת והזמנים", הקשה רבינא: "וכי ישראל מקדשים את השבת? השבת מקודשת וקיימת!" מכאן נובעת שאלת המאמר.

Beitzah 17a:3-4 ביצה י"ז א:ג-ד

תני תנא קמיה דרבינא: "מקדש ישראל והשבת והזמנים". אמר לקה: אטו שבת ישראל מקדשי לקה? והא שבת מקדשא וקיימא. אלא אימא: "מקדש השבת, ישראל והזמנים". אמר רב יוסף: הלכה כרבי, וקדתיין רבינא. תנו רבנן: שבת שחל להיות בראש חודש או בחולו של מועד, ערבית ושתירית ומנחה מתפלל שבע, ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אמר — מחזירין אותו. רבי אליעזר אומר: בהודאה. ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ביצה ז, א. ובאוה"ת פ' יתרו ע' תתקכה כתב קושיא זו בשם האלשיך ז"ל ומפרש שפי' לקדשו הוא להשפיע בו קדושה על קדושתו. בסה"מ תקס"ט ע' לב "דשבת מיקדשא וקיימא מששת י"ב שהרי כל שבת נק' שבת בראשית כידוע ומפורש בכתוב ויברך אלקים את יום השבת ויקדש אותו". וכ"ה בסה"מ תרכ"ז. וראה בסה"מ תרל"ד ע' שיח.

פסקה 2

6 שמור את יום השבת

"שמור את יום השבת לקדשו" — מצוות השבת בנוסח החזון של עשרת הדיברות בספר דברים, שבה נאמר "שמור" במקום "זכור" שבספר שמות.

Deuteronomy 5:12 דברים ה:יב

שְׁמֹר אֶת-יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ אֱלֹקֶיךָ:

Observe the sabbath day, to keep it holy, as the L-RD thy G-d commanded thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, יב.

7 זכור ושמור בדבור אחד נאמרו

"זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן

4 דִּישְׂרָאֵל אֵינֶהוּ דְקִדְשִׁינֶהוּ לְזִמְנִים

התלמוד מסביר את ברכת החג "מקדש ישראל והזמנים": ישראל הם שמקדשים את הזמנים. אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי להראות שקדושת החגים תלויה בישראל.

Berakhot 49a:9-10 ברכות מ"ט א:ט-י

"מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמַנִּים!" — יִשְׂרָאֵל דְקִדְשִׁינֶהוּ לְזִמְנִים. "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים!" — יִשְׂרָאֵל דְקִדְשִׁינֶהוּ לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים. "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְמַנִּים!" — חוץ מִזֶּה.

Who hallowest Israel and the seasons"! It means, "Israel" who sanctify the seasons." "Who sanctifiest Israel and the beginnings of the months"! It means, "Israel who hallow the beginnings of the months." "Who hallowest the Sabbath, Israel and the seasons" ! This is an exception

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות מט, א. ראה תורת שמואל תרכ"ז ע' קטו לתרץ קושיית הפנים יפות איך עשה הקב"ה מלאכה ברה"ע.

5 דאחידין ביה במלכא

הזהר על Emor: כל מי שקשור למלך צריך להיות מוזמן למקום העליון הנקרא קודש; החגים הם הזמנות כאלה (מקראי קודש), אך השבת אינה מוזמנת, שכן היא נחלתו של הקודש עצמו.

Zohar, Emor 24:104-111 ספר הזהר, אמור כ"ד ק"ד-ק"א

THESE ARE THE SET FEASTS OF THE L-RD. R. Simeon said: 'They are from the L-rd (TETRAGRAMMATON), because He is the link between those (grades) above and those below, all being united through Him. Why? Because just as the King inherits the Father and Mother and is attached to their holiness, so all those that are attached to the King are to be invited to that supernal place called "holiness" in order that they may all be united. Hence they are called first "set feasts ... of the L-rd", and then

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

10 וצ"ל ההפרש בין זכור לזכרי

בתמליל האחר השאלה מנוסחת ביתר דיוק: "זכרי" עם ו"ה ו"זכור" עם י"ה שווים שניהם לרמ"ח, ובכל זאת ו"ה הוא שורש מצוות עשה וי"ה שורש מצוות לא תעשה ("שמ"י" עם י"ה עולה שס"ה), וי"ה נעלה יותר. אם כך, מדוע "זכור" ו"שמור" נאמרים על השבת כשני עניינים, אם גם "זכור" מושרש בי"ה?

הערת קה"ת

בתקס"ט שם מבאר "שהרי כמו שתיבת זכרי עם ו"ה עולה גי' רמ"ח מ"ע כך זכור עם י"ה עולה גי' רמ"ח מ"ע (וא"כ לכאורה מצוות השבת לפעמים בוי"ה שהן שרש מ"ע ולפעמים בי"ה שהן שרש הל"ת כמ"ש זה שמי כ"י ושמי עם י"ה גי' שס"ה וידוע דאיתיות י"ה גבוהים מאותיות ו"ה גם א"כ למה נאמר זכור ושמור בשבת מאחר דגם זכור שרשו בל"ת שהן בי"ה כ"י וד"ל).

פסקה 3

11 כללות ענין השבת מהו

על מילים אלו מונה הצמח צדק דיונים נוספים בעניין השבת: להלן, בסוף המאמר השני "זכור את יום השבת"; המאמר על "האבות הן המרכבה"; בתרומה, "מי יתנך כאח ליי", על "קונה שמים וארץ"; "ויקהל משה"; ולעיל, בסוף בשלח, סופי המאמרים "אכלוהו היום" ו"עניין לחם משנה".

הערת קה"ת

באזה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תרצט מציין ע"ז "ועמ"ש מענין השבת לקמן סדי"ה זכור את יום השבת דרוש השני. ובד"ה ענין האבות הן המרכבה. ובפ' תרומה בד"ה מי יתנך כאח לי בענין קונה שמים וארץ. ובד"ה ויקהל משה. ולעיל ס"פ בשלח סדי"ה אכלוהו היום וסדי"ה ענין לחם משנה".

12 וירא אלקים את כל אשר עשה

"וירא ה' את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד" — הפסוק האחרון של ששת ימי בראשית. המאמר מפרש את "כל אשר עשה" כששת ימי ה"עשייה" באמצעות הדיבור, ואת "טוב מאוד" (פסקה 4) כתשובה.

Genesis 1:31 בראשית א':ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morn-ing, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, לא.

13 יהי אור

"יהי אור" — הראשון מבין המאמרות שבהם נברא העולם, דוגמה לדיבור האלוהי שבאמצעותו נברא העולם.

Genesis 1:3 בראשית א':ג

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אור וַיְהִי-אור:

And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 יהי רקיע

"יהי רקיע בתוך המים" — המאמר של היום השני.

Genesis 1:6 בראשית א':ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

יכולה לשמוע". במאמר חזורים לאמירה זו בפסקה 22, כתיאור של העתיד.

Rosh Hashanah 27a:2-3 ראש השנה כ"ז א:ב-ג'

וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצִּדִּים. וְתָרִי קָלִי מִי מִשְׁתַּמְעִי? וְהַתְנַגָּא: "זְכוּר" וְיִשְׁמור, בְּדִיבור אֶחָד נֶאֱמָרוּ, מֵה שְׁאִין חֶפֶה יְכוּלָה לְדַבֵּר וְאִין הָאוֹזֶן יְכוּלָה לְשַׁמּוֹעַ! לָכֵן מְאָרִיךְ בְּשׁוּפֵר. לְמִימְרָא דְכִי שְׁמַע סוּף תְּקִיעָה בְּלֹא תַחֲלִיל תְּקִיעָה יָצָא, וּמִמִּילָא: תַּחֲלִיל תְּקִיעָה בְּלֹא סוּף תְּקִיעָה יָצָא?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה כז, א.

8 כל מקום שנאמר השמר פן ואל

רבי אבין בשם רבי אילעאי: בכל מקום שנאמר בתורה "הישמר", "פן" או "אל", הרי זו אזהרה. מכיון ש"שמור" הוא מאותו שורש של "הישמר", הוא קשור למצוות לא תעשה.

Eruvin 96a:8 עירובין צ"ו א:ח'

וְאֵלָא הָא דְתַנּוּ: הַפֶּסַח וְהַמִּילָה מְצוּת עֲשֵׂה — לִימָא דְלֹא כְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאִי רַבִּי עֲקִיבָא — כִּיּוֹן דְמוֹכִי לֵה בְּפֶסַח, לֹא נָמִי אִיכָא, כְּדִרְבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי. דְּאֲמַר רַבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי: כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר "הִשְׁמַר" "פֶּן" וְ"אֵל" — אִינוּ אֵלָא בְּלֹא תַעֲשֵׂה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sotah 5a:3-4 סוטה ה' א:ג-ד'

וְכַדְרֵי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי. דְּאֲמַר רַבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי: כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר "הִשְׁמַר" "פֶּן" וְ"אֵל" — אִינוּ אֵלָא בְּלֹא תַעֲשֵׂה. דְּרַשׁ רַב עֲזַרְיָא, זְמַנִּין אֲמַר לֵה מִשְׁמִיחַ דְּרַב אָסִי וְזְמַנִּין אֲמַר לֵה מִשְׁמִיחַ דְּרַב אָמִי: כָּל אֶדָם שֵׁשׁ בּו גִּסוֹת הָרוּחַ לְסוּף מִתְמַעַט, שְׁנַאָמַר: "רוּמוּ מַעַט". וְשְׁמָא תֵּאמַר לִשְׁנוּ בְּעוֹלָם, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וְאִינְנוּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Shevuot 4a:6 שבועות ד' א:ו'

בְּמַאי אוֹקִימָתָא - כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל, וּלְמַלְקוֹת; מְרִאוֹת נְגַעִים - מַאי מְלָקוֹת אִיכָא? בְּקוֹצֵץ בְּהֶרְתָּ, וּכְרַבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי: דְּאֲמַר רַבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אִלְעָאי: כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר "הִשְׁמַר", "פֶּן" וְ"אֵל" - אִינוּ אֵלָא לֹא תַעֲשֵׂה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין צו, א. סוטה ה, א. שבועות ד, א ועוד.

9 זכור עם י"ה גימט' רמ"ח מ"ע

הזוהר: "שמ"י, באותיות יו"ד-ה"א, עולה בגימטריה 365 — כנגד מצוות לא תעשה; ו"זכרי", באותיות וי"ו-ה"א, עולה בגימטריה 248 — כנגד מצוות עשה. כל המצוות תלויות בשם הוי".

Zohar I, 24a זח"א כד, א

הערת קה"ת

זח"א כד, א ועוד. נתבאר בלקו"ת פקודי ג, ב. באזה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תשג מציין ע"ז "וכ"כ בבחי' פ' יתרו ע"פ זכור את יום השבת", ומסיים שם "כי י"ה הם אורי"ה שהם המוחין שמשם נמשך הטפה דרך כל הרמ"ח אברים שהם רמ"ח מ"ע ונמשך ע"י היסוד הנקי זכור", ושם בנוסחא אחרינא "שמשם נמשכה ההמשכה דבחי' חכמה ובחי' ביטול דרך כל הרמ"ח מ"ע ונמשך ע"י צדיק יסוד עולם הנקי זכור". בסה"מ תקס"ט ע' לג מבאר "וא"כ גם פ"י זכור הוא בבחי' מ"ע ושמור הוא בבחי' ל"ת (ולא יקשה מזה שאמרו דאנכי ולא יהי לך בדיבור א' נאמרו דמפי הגבורה שמענו)".

15 יקוו המים

”יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד” — מאמר של היום השלישי.

Genesis 1:9 בראשית א:ט'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבֵּשָׁה וְהַיָּם־כֵּן:

And G-d said: 'Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 תדשא

”תדשא הארץ דשא” — מאמר נוסף של היום השלישי.

Genesis 1:11 בראשית א:יא'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֹשֶׂב מְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה פֶּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר יִרְעוּ־בוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

”כי לא מחשבותי מחשבותיכם”. מכאן מסיק המאמר שלמעלה יש, כביכול, מחשבה ודיבור.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח'

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ח.

18 ונקי אותיות לשון התגלות מלשון תרגום ואתא

”השומר אמר: בוקר בא...” (”אתא”). קה"ת מציין פסוק זה כמקור למילה ”אתא”, שפירושה בארמית ”בא”, והמאמר קושר אותה לאותיות.

Isaiah 21:12 ישעיהו כ"א:י"ב

הערת קה"ת

ישע"י כא, יב. וראה באוה"ת סידור ד"ה אל ברוך: ”פי' כמו עד"מ כאשר האדם ישכיל השכלה בפ"ע עדיין אין בו אותיות ממש, אך כאשר יצטרך להשפיע ההשכלה להתלמיד הוא בא בבחי' אותיות מו"ד, וזהו לשון אתא כלומר כשבא לידי המשכה לזולתו צ"ל ע"י אותיות". ומיוסד על סה"מ תקס"ד ע' קבב וז"ל שם: מאחר שבא השכל מהעלמו לידי גילוי אותיות לחשוב בתיבות וצירופים שונים כו' יחשב זה לביאה ממש ונקי אותיות השכל כלומר שבא ואתא השכל, ע"ש. ובאוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תרצט מבאר שכאן מדבר על אותיות בריאת העולם בעשרה מאמרות שמתחילין בבי"ת בראשית ברא כו' בהבראם בה' בראם ה' זעירא. ובלקו"ת פ' ברכה צג, ד קאי על אותיות התורה שהתורה מתחלת באל"ף אנכי ומשם נמשכים אתון וברבין, ע"ש.

19 לאו דאית לך צדק ידיעא

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu

17b:4-6. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:4-6 תקוני זוהר י"ז ב:ד-ר'

דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעי דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה (פתח אליהו).

20 לאו דאית לך צדק ידיעא

תפילתו של אליהו ("פתח אליהו"), בהקדמה לתיקוני זוהר: לה' אין "צדקה" או "משפט" מוכרים; המידות קיימות "כדי להראות" כיצד העולם מתנהל. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לומר שאין במידותיו של ה' שום שינוי.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ו'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעי דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

21 אני הוי"ה לא שניתי

”כי אני ה' לא שניתי”. כאן הדבר מלמד שמדותיו של ה' אינן משתנות; בפסוק 4 הדבר מוסב על שם הוי".

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא קִלְיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

22 לא נאמר רק שם אלקים

ההערה אומרת שלצמח צדק יש הגהה על נקודה זו שם; היא אינה מביאה אותה.

הערת קה"ת

באוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תשיא יש כאן הגה"ה.

23 כי בו שבת

”כי בו שבת מכל מלאכתו”. סעיף 5 מפרש את השביתה הזאת כעליית העולמות.

Genesis 2:3 בראשית ב:ג'

וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת־יְמֵי הַשָּׁבָע וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַלְמֵלְאָקְתוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ביום עשות הוי"ה אלקים

"ביום עשות הוי"ה אלקים ארץ ושמים" — הפסוק הראשון בתורה שבו מופיע שם הוי", והוא בא רק לאחר סיפור השבת.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד'

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 שמש ומגן ה' אלקים

"כי שמש ומגן הוי' אלקים". החסידות מפרשת את הוי' כ"שמש" ואת אלקים כ"מגן" — נרתיק המסנן את אורו.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כִּי שֶׁשֶׁשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹקִים חֵן וְכְבוֹד יִתֵּן ה' לֹא יִמְנַע טוֹב לְהַלְכִּים בְּתַמִּים:
For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, יב.

26 אני ה' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית" — הוכחה ששם הוי' הוא למעלה משינוי.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲקַבְתֶּם לֹא כְלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

27 (כמ"ש שמש ומגן ה' כו')

בכתב"ד זה מופיע בסוגריים "(כמ"ש שיש הוד כנ"ל)" במקום הציטוט "שמש ומגן"; ההערה אינה מסבירה את הנוסח החלופי.

הערת קה"ת

בבוך 174 נכתב במקומו: "(כמ"ש שיש הוד כנ"ל)".

28 שם אלקים . . אותיות וכלים ושם הוי' הוא שורש בחי' האור

ההערה אומרת שנקודה זו — אלקים כשורש האותיות והכלים והוי' כשורש האור — מבוארת שם.

הערת קה"ת

נתבאר בד"ה וידעת תרנ"ז ע' מו. ובד"ה ראה קראתי תרס"ה ע' קפא ואילך.

29 ויכלו השמים

"ונשלמו השמים והארץ וכל צבאם" — חתימת ששת ימי הבריאה, ולאחריה התורה משתמשת לראשונה בשם הוי'.

Genesis 2:1 בראשית ב':א'

וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם:

And the heaven and the earth were finished, and all the host of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 דטוב זה יצ"ט

הוהר מפרש את "והנה טוב" כמלאך החיים ואת "מאוד" כמלאך המוות; בהוצאת קה"ת המקור מובא לצד המדרש.

Bereshit Rabbah 9:9 בראשית רבה ט':ט'

Zohar I, 14a זח"א יד, א

הערת קה"ת

ב"ר ט, ט. זח"א יד, א. יט, ב. ראה לקמן פו, ב.

31 טוב זה יצ"ט ומאד זה יצה"ר

רבי נחמן בר שמואל: "טוב מאוד" הוא היצר הטוב, ו"טוב מאוד" הוא גם היצר הרע, שכן בלעדיו אדם לא היה בונה בית, נושא אישה או מוליד ילדים. בהוצאת קה"ת מובא המקור כט, ט; בספריא הוא מובא כט, ז.

Bereshit Rabbah 9:7 בראשית רבה ט':ז'

רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר: הנה טוב מאד, זה יצר טוב. והנה טוב מאד, זה יצר רע. וכי יצר הרע טוב מאד אתמהא?! אלא שאלולי יצר הרע, לא בנה אדם בית, ולא נשא אשה, ולא הוליד, ולא נשא ונתן. וכן שלמה אומר: (קהלת ד): כי היא קנאת איש מרעהו:

Rabbi Nahman bar Shmuel bar Nahman said in the name of Rav Shmuel bar Nahman: "Behold it was very good" – this is the good inclination; "and behold it was very good" – this is the evil inclination. Is the evil inclination, then, very good?

This is a rhetorical question. Rather, were it not for the evil inclination, a man would never build a house, would never marry a wife, would never beget children, and would never engage in commerce. Likewise, Solomon says: "[And I have ... considered all toil and

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

32 במקום שבעלי תשובה עומדים

רבי אבהו: במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שגאמר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב". "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהָדָר "לְקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָךְ: מֵאֵי "לְרַחוּק" — שְׁהִיָּה רְחוּק מְדַבֵּר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמֵאֵי "קְרוֹב" — שְׁהִיָּה קְרוֹב לְדַבֵּר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשָּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב. ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בשה"מ תשי"ט ע' 183. לקו"ש חי"ד ע' 361. נסמן לעיל כא, ג.

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

אגה"ת פ"י. וראה בליקוט פי' — חסידים שם. ועי' ביפה תואר ב"ר פכ"ב בסופו. ומאורות נתן בסופו. וראה בד"ה שובה ישראל תשכ"ט, דלכאורה ענין התשובה שייך יותר בימי החול שאז ישנם הענינים של עובדין דחול כו', ומדוע מתייחס התשובה לשבת דוקא, ע"ש. וראה גם לקמן פח, ב. לקו"ת האזינו עב, ג.

פסוקה 6

37 אשר ברא אלקים לעשות

"אשר ברא אלקים לעשות". חז"ל דורשים את המילה "לעשות" במשמעות של "לתקן": העולם נברא חסר, כדי שהאדם ישלים את מלאכתו.

Genesis 2:3 בראשית ב':ג

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַלְמֵלָאֲכָתוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating .had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ג.

38 לעשות לתקן

שם מדובר בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, שהם "אשר ברא אלקים לעשות": לתקן את מה שלא תוקן בסדר העולמות בשעת הבריאה. הם באים מהכלים השבורים שנפלו מעולם התווה, והם מתוקנים באמצעות עבודת ה', על ידי בירור הטוב מן הרע, כדי שהטוב יוכל לעלות.

הערת קה"ת

ראה פרש"י לבראשית רבה פ"א, ז. ראה לעיל ג, ב.

39 ושמרו בני ישראל

"ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת": מן הפסוק משתמע שישראל "עושים" את השבת.

Exodus 31:16 שמות ל"א:טז

וְשָׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, טז.

40 חכמות בחוץ תרונה ופי' בזהר

"חכמות בחוץ תרונה, ברחובות תתן קולה". את המילה "חכמות" בלשון רבים דורשים כשתי בחינות של חכמה (פסוק 7).

Proverbs 1:20 משלי א':כ

חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנֶה בְּרַחֲבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:

Wisdom crieth aloud in the streets, she uttereth her voice in the broad places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar I, 141b זח"א קמא, ב

Zohar III, 262a זח"ג רסב, א

הערת קה"ת

33 מים רבים לא יוכלו לכבות את

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". המאמר מיישם זאת על אהבתו העזה של בעל התשובה.

Song of Songs 8:7 שיר השירים ח':ז

מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת-הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטָפוּהָ אִם-יִתֵּן אִישׁ אֶת-כָּל-הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֶהְבָּה בּוֹז יָבוֹזוּ לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

34 יוכלו השמים

"יוכלו השמים והארץ": יחד עם "כי בו שבת", הפסוק על עליית השבת.

Genesis 2:1 בראשית ב':א

וַיֵּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צִבְיָאָם:

And the heaven and the earth were finished, and all the host of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 כי בו שבת

"כי בו שבת מכל מלאכתו". המאמר מפרש את "שביתתו" של ה' כעליית העולמות לעצמותו, המתרחשת מאלוה.

Genesis 2:3 בראשית ב':ג

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַלְמֵלָאֲכָתוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating .had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 שבת אותיות תשב

ההערה מפנה לאגרת התשובה, פרק 10, בעניין משחק מילים זה.

Bereshit Rabbah 22:13 בראשית רבה כ"ב:י"ג

ויצא קין מלפני ה' - מהיכן יצא? רבי יודן בשם ר' איבו אמר: הפשיל דברים לאחריו, ויצא כגונב דעת העליונה. רבי ברכיה בשם רבי אלעזר רבבי שמעון אמר: יצא כמפריס וכמרמה בבוראו. רבי חמא בשם רבי חנינא בר רבי יצחק אמר: יצא שמח. היך מה דאת אמר (שמות ד): הנה הוא יוצא לקראתך וגו'. פגע בו אדם הראשון אמר לו: מה נעשה בדינך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו. אמר: כך היא כחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע! מיד עמד אדם הראשון ואמר: (תהלים ...

Cain departed [vayetze] from the presence of the L-rd, and "lived in the land of Nod, east of Eden" (Genesis 4:16). "Cain departed from the presence of the L-rd" - from where did he depart? Rabbi Yudan said in the name of Rabbi Aivu: He cast the words behind him and departed, as though deceiving the Most High. Rabbi Berekhya said in the name of Rabbi Elazar ben Rabbi Shimon: He departed as one who shows a split hoof, and as one who deceives his Creator. Rabbi Hama said ... in

”שזהו בירור כללי בין טוב לרע שזה אפשר להתעלות וזה א”א להתעלות”
— סה”מ תרנ”ד ע”ע, ע”ש.

45 חכמות בחוץ תרונה ופי בזהר

רבי שמעון על ”חכמות בחוץ תרונה”: ”חכמות” הן החכמה העליונה והחכמה הקטנה הכלולה בה. אדמו”ר הזקן מכנה אותן חכמה עליונה וחכמה תחתונה.

Proverbs 1:20 משלי א’ כ:

חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנֶה בְּרַחֲבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:

Wisdom crieth aloud in the streets, she uttereth her voice in
the broad places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar I, 141b זח”א קמא, ב

Zohar III, 262a זח”ג רסב, א

הערת קה”ת

משלי א, כ. זח”א קמא, ב. זח”ג רסב, א. ראה גם תו”ח בראשית בתחלתו. מאמרי אדה”א בראשית ע”ע ואילך. קל. מכאן עד סוף הקטע מובא בהמשך מצה זו תר”מ ע”קסא. בד”ה והאבן הזאת תרל”ד ע”סט. סה”מ תרנ”ד ע”עו. בלקו”ת בהעלותך לב, ג. עקב טו, א. ראה ל, א. אוה”ת יתרו ע”ע תשכ — מציין לכאן.

46 הערת קה”ת מפנה לEzekiel 22:26 למילים האלה.

Ezekiel 22:26 יחזקאל כ”ב:כ”ו

כְּהֵנִיָּה חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיַּחֲלֹו קִדְשִׁי בִּיְיָדָם לָחַל לֹא הִבְדִּילוּ וּבִיְיָדָם הִטְמִיאוּ
לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשְׁכָּבוֹתַי הִעֲלִימוּ עֵינֵיהֶם וְאָחֵל בְּתוֹכָם:

Her priests have done violence to My law, and have profaned
My holy things; they have put no difference between the
holy and the common, neither have they taught difference
between the unclean and the clean, and have hid their eyes
from My sabbaths, and I am profaned among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 פסקה

47 לבושי כתלג חזיר

חזונו של דניאל על עתיק יומין: ”לבושו היה לבן כשלג”. המאמר מפרש את
הלבוש כאור המקיף, סובב כל עלמין.

Daniel 7:9 דניאל ז’ ט:

הָיָה הָיִיתָ עַד דֵּי כְרִסְוֹן רָמִיו וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתִלְגַּח חֲזִיר וְשָׁעֵר
רָאשָׁה כְּעֵמֶר נָקָא כְּרִסְיָה שְׂבָבִיו דִּי־נֹר גִּלְגְּלוּהִי נֹר דְּלָק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

דניאל ז, ט.

48 והחזוין הם ל”ב נתיבות החכמה

ההערה מפנה למקורות שנאספו בהערה 673 שם, בעניין החושים כל”ב
נתיבות החכמה.

הערת קה”ת

ראה זח”ג שא, א. ובהנסמן בסה”מ תר”ם ע”קסב הערה 673.

משלי א, כ. זח”א קמא, ב. זח”ג רסב, א. ראה גם תו”ח בראשית בתחלתו. מאמרי אדה”א בראשית ע”ע ואילך. קל. מכאן עד סוף הקטע מובא בהמשך מצה זו תר”מ ע”קסא. בד”ה והאבן הזאת תרל”ד ע”סט. סה”מ תרנ”ד ע”עו. בלקו”ת בהעלותך לב, ג. עקב טו, א. ראה ל, א. אוה”ת יתרו ע”ע תשכ — מציין לכאן.

7 פסקה

41 ופי בזהר

רבי שמעון על ”חכמות בחוץ תרונה”: ”חכמות” הן החכמה העליונה והחכמה הקטנה הכלולה בה. אדמו”ר הזקן מכנה אותן חכמה עליונה וחכמה תחתונה.

Zohar I, 141b זח”א קמא, ב

הערת קה”ת

זח”א קמא, ב.

42 חכים ולא בחכמה ידיעא

מתפילת אליהו (פתח אליהו): ”אתה הוא חכם, ולא בחכמה ידיעא”.
המאמר מביא זאת ביחס לחכמה העליונה, שהיא למעלה מהשגה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י”ז ב:ג-ד

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית
לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה
לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום
עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיטא. צדק
מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית.
כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

43 נובלות חכמה שלמעלה תורה

רבי אבין: ”נובלות חכמה שלמעלה תורה”, כחלק מרשימת ”נובלות” מעין
אלה (שינת המוות, חלום הנבואה, שבת של העולם הבא). קה”ת מציין זאת
כ”ז:17; Sefaria הדבר מופיע כ”ז:17.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י”ז:ה

... נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא -
שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתי: נובלת אורה של מעלה - גלגל
חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he
slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in
its place [tahtena] (Genesis 2:21). “The L-rd G-d cast [hipil]
a deep slumber” - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the
name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is
sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and
does not do any work. literally means, “He caused to fall
down.” Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

הערת קה”ת

ב”ר יז, ז. וראה במ”מ לעיל יא, ג.

44 להבדיל בין טמא לטהור

מצוטט בהערה: ההבחנה בין טמא לטהור ”היא בירור כללי בין טוב לרע:
את זה אפשר להעלות ואת זה אי אפשר להעלות”.

הערת קה”ת

49 ונשא אותם אהרן לפני ה' לזכרון

"אהרן יישא את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו... לזיכרון לפני ה' תמיד". המאמר מפרש זאת כמשיכת החסדים העליונים על ידי אהרן.

Exodus 28:29 שמות כ"ח:כ"ט

וְנָשָׂא אֶהֱרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחוֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־ה' תָּמִיד:

And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the L-RD continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, כט.

50 הערת קה"ת מפנה לDaniel 2:22 למילים האלה.

Daniel 2:22 דניאל ב':כ"ב

הוא גִּלָּא עֲמִיקָתָא וּמִסְתָּרָתָא יָדַע מָה בְּחֹשֶׁכָא וְנִהוּרָא עֲמָה שָׂרָא:
He revealeth the deep and secret things; He knoweth what is in the darkness, And the light dwelleth with Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ראשית חכמה

"ראשית חכמה יראת ה'". המאמר מפרש את "ראשית" כשם של בחינת חכמה העליונה.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י'

רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שָׁכַל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלְתוּ עֲמֹדֶת לְעַד:
The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיא, י.

52 כי ח"ת נק' סופא דכל דרגין

הערת קה"ת מפנה Zohar II, 56a למילים האלה.

Zohar II, 56a זח"ב נו, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב נו, א. רכו, א.

53 סופא דכל דרגין

הוזהר מתאר את המדרגה התחתונה, "ים", כ"סוף כל הדרגות", הנמצאת למטה ושממנה מתחילה הבנייה למטה; אדמו"ר הזקן מחיל את המונח על בחינת חכמה התחתונה, מלכות.

Zohar, Pekudei 14:96-15:105 ספר הוזהר, פקודי י"ד:צ"ו-ט"ק:ק"ה
but subsequently it expanded and became the sea, symbolic of the lowest grade, and created a lower world after the pattern of the upper, the two being the counterparts of each other. Hence the guarding of the universe is from above downwards, that is, from the upper world which was formed by the expansion of the Thought

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

54 והחכמה מאין תמצא

"אבל החכמה, מאין תמצא?" תורת החסידות דורשת את המילה "מאין" במשמעות "מן האיין": החכמה נובעת מדרגה שלמעלה ממנה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכָמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב. ראה גם לקמן קט, א.

55 ראש אותיות אשר

הוזהר בפתיחת ספר בראשית: "אשר הוא ראש, היוצא מ"ראשית". קה"ת מצטט זאת בהקשר של משחק המילים ראש ואשר.

Zohar I, 15a זח"א טו, א

הערת קה"ת

ראה זח"א טו, א. וראה המשך תער"ב ח"ג ע' איתו "תענוג העצמי". (ועיי' באג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע כרך ד מכתב תתקנא בענין "ראש" אב בית דין).

56 באשרי

לאה קוראת לבנה אשר: "באשרי, כי בנות יקראו לי מאושרת". המאמר מצטט זאת כדי להראות שאשר פירושו אושר.

Genesis 30:13 בראשית ל':י"ג

וַתֹּאמֶר לְאֵה בְּאֶשְׁרִי כִּי אֲשֶׁרוֹנִי בָנוֹת וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ל, יג.

57 אשרי יושבי

בתמליל האחר מילים אלה חסרות; אחרי "מילה שמשמעותה תענוג, כמו באשרי" נוסף בסוגריים: "וזהו אהיה אשר אהיה, כי שם אהיה הוא בכתר, שהוא התענוג העליון הנקרא עתיק, כידוע".

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ט ע' לו אין תי' אלו, ושם אחר תי' לשון תענוג כמו באשרי כו' מוסיף במוסגר "וזהו אהי אשר אהי כי שם אהי בכתר שהוא בחי' עונג העליון שנק' עתיקא כידוע".

58 אשרי יושבי

"אשרי יושבי ביתך": דוגמה נוספת לכך ש"אשרי" פירושו אושר.

Psalms 84:5 תהילים פ"ד:ה'

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלְלוּךָ סֶלָה:

Happy are they that dwell in Thy house, they are ever praising Thee. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

בספריא הוא מופיע כאבות 3:13.

Pirkei Avot 3:13 משנה אבות ג:י"ג

רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש, מרגילין לערוה. מסרת, סג לתורה. מעשרות, סג לעשר. נדרים, סג לפרישות. סג להחמקה, שתיקה:

Rabbi Akiva said: Merriment and frivolity accustom one to sexual licentiousness; Tradition is a fence to the Torah; Tithes a fence to wealth, Vows a fence to abstinence; A fence to wisdom is silence.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

65 יפה שעה אחת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

66 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". המאמר מסביר מדוע: המצוות ממשיכות את עצם התענוג, למעלה ממה שגן עדן מקבל.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

67 ששת ימים תעבד

"ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך". הפסוק הבא אחרי "זכור את יום השבת". המאמר מפרש זאת כעבודת ימי החול ש"עושה" את השבת.

Exodus 20:9 שמות כ:ט

ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך:

Six days shalt thou labour, and do all thy work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

68 לית פולחנא כפולחנא דרחימותא

על "ואהבת את ה' אלקיך": כל עבודת ה' צריכה להיות מתוך אהבה, שכן אין עבודה כעבודת אהבת הקב"ה.

Zohar III, 267a זח"ג רסז, א

הערת קה"ת

זח"ג רסז, א.

פסוקה 16

69 אשה יראת ה'

"אשה יראת ה' היא תתהלל". המאמר משתמש בפסוק כדי לקשור יראה

59

גילוי התענוג העליון בחכמה

ההערה אומרת שנוסח הסיכום הזה לקוח מכאן, ומצטטת אותו: "חכמות" הן שתיים — חכמה עילאה וחכמה תתאה; חכמה תתאה היא הארה מחכמה עילאה המתלבשת בקיום המצוות כדי לברר את קליפת נוגה, ועל ידי כך היא "תרוננה"; שכן חכמה עילאה דאצילות היא ראשית, המקבלת מן הראש — אותיות "אשר".

הערת קה"ת

בהמשך מצה זו תר"מ ע' קעג בהקיצור לסעי' כב (שהוא הלשון מכאן): חכמות תרין ח"ע וח"ת, חכ' תתאה היא הארת ח"ע שנתלבשה במעמ"צ לברר בירורי נוגה ועי"ז תרונה, כי ח"ע דאצי' היא ראשית שמקבל מראש אותיות אשר, ובברכת המצות מברכים אשר בחי' תענוג שנמשך בחי"ב יחוי"ע ויחיות כו'.

פסוקה 14

60 כי שבת הוא בחי' חכמה

שם מצטט הצמח צדק את המאמר הזה כמסביר ש"השבת עצמה היא בחינת חכמה, ועל ידי 'לקדשו' ממשיכים לתוכה את בחינת 'וקראת לשבת עונג'".

הערת קה"ת

באוה"ת פנחס ע' אקסא מביא שכאן מבאר "שהשבת עצמו הוא בחי' חכמה ועי"ז לקדשו ממשך בו בחי' וקראת לשבת ענג כו'".

61 ובחכמה אתבריירו

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכל זמן הגלות הוא זמן הברורים, שבהם מפרידים את הרע מן הטוב באמצעות החכמה; לכן החכמה נקראת גם דין ואינה כולה חסד. עוד נאמר שם שהאריז"ל שיבח דעה זו.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, ד.

62 בשבת דבור אסור

על דברי ישעיהו "ודבר דבר": הדיבור שלך בשבת לא יהיה כמו הדיבור שלך בימי החול; הדיבור אסור, והמחשבה מותרת.

Shabbat 113b:1-2 שבת קי"ג ב:א-ב'

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. דבור אסור, הרהור — מותר. בשללמא כולו — לחי, אלא שלא יהא הילוך של שבת כהילוך של חול מאי היא? כי הא דאמר רב הונא אמר רב, ואמרי לקה אמר רבי אבא אמר רב הונא: הנה מהלך בשבת ופגע באמת המים, אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה — מותר, ואם לאו — אסור. מתקריף לה רבא: היכי לעביד? ליקריף — קמפיש בהילוכא. ליעבר — זימנין דמיתנוסן מאניה מיא, ואתי לידי ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיג, ב.

63 סייג לחכמה שתיקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, יז.

64 סייג לחכמה שתיקה

רבי עקיבא: "סייג לחכמה שתיקה". קה"ת מציין את המקור כאבות 3:17;

למידה ה"נקבית".

Proverbs 31:30 משלי ל"א:לי

שְׁקָר הַחַן וְהַבֵּל הַיָּפִי אֲשֶׁה יִרְאֶת־הָיָה תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, ל.

70 זכר חסדו

"זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל". את המילה "זכר" קוראים במשמעות של "זכר", ובכך קושרים אהבה וחסד ל"זכור".

Psalms 98:3 תהילים צ"ח:ג

זָכַר חֲסִדוֹ וְאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל־אֲפִסְי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

He hath remembered His mercy and His faithfulness toward the house of Israel; All the ends of the earth have seen the salvation of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 האיש דרכו לכבש

הגמרא לומדת מהפסוק "מלאו את הארץ וכבשוה" שמצוות פרייה ורבייה ניתנה לאיש, שכן "דרכו של איש לכבוש". המאמר מיישם זאת על כיבוש קליפת נוגה באמצעות אהבה.

Yevamot 65b:4-5 יבמות ס"ה ב:ד-ה'

גַּמִּי מָנָה הֲנִי מִיָּלִי? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוֹם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: אָמַר קָרָא: "וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשׁוּהָ". אִישׁ דָּרְכּוֹ לְכַבֵּשׁ, וְאִין אֲשֶׁה דָּרְכָה לְכַבֵּשׁ. אֲדַרְבֶּה: "וְכִבְשׁוּהָ" תִּרְמִי מִשְׁמַע! אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: "וְכִבְשׁוּהָ" כְּתִיב. רַב יוֹסֵף אָמַר, מִהָכָא: "אֲנִי אֶל שְׂדֵי פָרָה וְרִבְהָ", וְלֹא קָאָמַר "פָּרוּ וְרִבּוּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות סה, ב.

פסוקה 17

72 מה ה' אלקיך שואל מעמך

"ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה..." חז"ל דורשים מן המילה "מה" את חיובן של מאה ברכות בכל יום.

Deuteronomy 10:12 דברים י"ב

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מִעַמְּךָ כִּי אִם־לִירְאָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבֵּד אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

And now, Israel, what doth the L-RD thy G-d require of thee, but to fear the L-RD thy G-d, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the L-RD thy G-d with all thy heart ;and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י, יב.

73 א"ת מה אלא מאה

רבי מאיר אומר: אדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: "מה ה'

אלקיך שואל מעמך".

Menachot 43b:15-17 מנחות מ"ג ב:ט"ו-י"ז

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך רב חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות מג, ב. ראה לעיל כ, א ובמ"מ לשם.

74 מה אדיר שמך בכל הארץ

בהקדמת הזוהר מדובר על "מי", הבחינה העליונה הנסתרת, ועל "מה", הבחינה שמתחתיה, ומובא הפסוק "מה אדיר שמך בכל הארץ".

Zohar, Introduction 2:4-4:12 ספר הזוהר, הקדמה ב:ד-ד:י"ב

This mystery remained sealed until one day, whilst I was on the sea-shore, Elijah came and said to me, "Master, what means 'Mi (Who?) created these?' "I said to him, "That refers to the heavens and their hosts, the works of the Holy One, blessed be He, works through the contemplation of which man comes to bless Him, as it is written, 'When I behold thy heavens, the work of thy fingers, etc. O L-rd our G-d, how glorious is thy name in all the earth!' " (Ps. 8, 4-10).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

75 בדבר ה' שמים נעשו

"בדבר ה' שמים נעשו": הבריאה נעשתה באמצעות הדיבור האלוקי, שהמאמר מזהה עם "מה" ועם ממלא כל עלמין.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צִבְּאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 ויקחו לי תרומה

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה": הפסוק שהזוהר דורש.

Exodus 25:2 שמות כ"ה:ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֻהוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:

Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 דרגא תתאה דאיהו רוא דעלמא תתאה אקרי מ"ה

רבי יהודה אומר על "ויקחו לי תרומה": הבחינה העליונה נקראת "מ"ה" והבחינה התחתונה נקראת "מה", ויאל תקרא מה אלא מאה", שכן כל הבחינות העליונות נכללות בה בשלמות.

Zohar, Terumah 2:12-4:23 ספר הזוהר, תרומה ב:י"ב-ד:כ"ג

The supreme grade, esoterically known as."the supernal world", is designated "Mi" ("Who") and the lower grade known as "the lower world" is designated "Mah" ("What?", "How?"), and we have been taught that "Mah" contains an

טומאה, ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
עירובין יג, ב ועוד.

פסוקה 19

83 זכור את יום השבת לקדשו

"זכור את יום השבת לקדשו": כאן המאמר משיב על השאלה שבה פתח, בנוגע לציווי זה.

Exodus 20:8 שמות כ"ח:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

84 ששת ימים תעבד

"ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", לאחר "זכור את יום השבת". המאמר שואל מדוע היתר מצטרף למצווה.

Exodus 20:9 שמות כ"ט:

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכְתֶּךָ:

Six days shalt thou labour, and do all thy work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 וקראת לשבת עונג

"וקראת לשבת עונג": העונג הוא התענוג העליון הנמשך אל השבת.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אם־תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רַגְלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ כִּי־וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג לְקָדוֹשׁ הִיא מְכַבֵּד וְכַבְּדָתוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוֹת חֲפָצֶךָ וְדָבַר דְּבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נח, יג. ראה לעיל טו, ג.

פסוקה 21

86 ישראל לי ראש

ב"ד 50d "ישראל לי ראש" היא בחינת חכמה, שאת עצמותה, "חכם ולא בחכמה ידיעא", אי אפשר לתפוס; רק נצח, הוד ויסוד דאבא, הנקראים "ישראל סבא", מאירים כמקור העולמות. ב"ד 54c נדרש "ישראל יפרח ויצ"ץ יחד עם "לי ראש".

הערת קה"ת

נסמן לעיל נ, ד וראה גם לעיל נד, ג.

87 ועמ"ש בפי ציצית

זהו המאמר על פרשת ציצית שבסוף שלה. ב"ד 48c נאמר שישאל נקראים "לי ראש" משום שהם מעוררים וממשיכים את הרצון העליון, ה"ראש", להתגלות למטה; הדבר קשור לאמירה שכאשר ישראל עונים "יהא שמיא רבא מברך", הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו.

הערת קה"ת

allusion to."meah"-because all the higher grades, when fully realized, are subsumed in it
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

78 תרומת מעשר הוא מעשר מן המעשר

שם מסביר הצמח צדק שני סוגי תרומה: תרומה גדולה, הניטלת לא לפי מידה ולא לפי משקל, ותרומת מעשר, הניטלת דווקא לפי משקל ומידה.

הערת קה"ת

באוה"ת פי ויקהל ע' ב'קפא מבאר ב' מיני תרומה אי ענין תרומה גדולה אין תורמין לא במדה ולא במשקל, והבי' תרומת מעשר ניטלת דוקא במשקל ובמדה, ע"ש.

79 מעשר מן המעשר

על הלויים להפריש "מעשר מן המעשר" כתרומת ה' לכהן. המאמר משתמש בכך כדי להסביר את ה"עשיריות" שבמצעותן כל בחינה יורדת.

Numbers 18:26 במדבר י"ח:כ"ו

וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם בְּנִתְּלֹתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרֹמַת הִיא מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

Moreover thou shalt speak unto the Levites, and say unto' them: When ye take of the children of Israel the tithe which I have given you from them for your inheritance, then ye shall set apart of it a gift for the L-RD, even a tithe of the tithe

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 והתרומה היא העלאה . . וצ"ע

ההערה מפנה לאותו דיון בעניין השאלה שנתרה פתוחה כאן: כיצד תרומה, שהיא העלאה, מתיישבת עם המשכה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי ויקהל ע' ב'קפא ואילך.

פסוקה 18

81 ודברי אשר שמתי בפיו

"רוחי השורה עליך ודבריי אשר שמתי בפיו לא יסורו מפיו". המאמר מביא פסוק זה כדי להראות כיצד החכמה האלוקית יורדת ומתלבשת בדיבורו של האדם.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי וְאֵת בְּרִיתִי אוֹתָם אֶמַר הִיא רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וְרֹעַ וְרָעָה אֶמַר הִיא מַעֲתָה וְעִדְעוּלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נט, כא.

82 וכמו שאמרנו על שמאי והלל

בת קול הכריזה על המחלוקות בין בית שמאי ובית הלל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". החכמה האלוקית נוכחת גם בקולו האנושי של הוויכוח.

Eruvin 13b:6 עירובין י"ג ב"ו

אָמַר רַבִּי אֶבְיָהוּ אֶמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תִּלְמִיד הָיָה לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר וְסוֹמְכּוֹס שְׁמוֹ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל טוּמְאָה אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה טַעְמֵי

88 שמור זו משנה

הערת קה"ת מפנה לDeuteronomy 4:6 למילים האלה.

Deuteronomy 4:6 דברים ד':ו'

וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן
אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

Observe therefore and do them; for this is your wisdom and
your understanding in the sight of the peoples, that, when
they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great na-
'tion is a wise and understanding people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"כ אמור ט, ב (הובא ברש"י ויקרא כב, לא. דברים ד, ו). ספרי ראה פנ"ט.

89 שמור זו משנה

רש"י: "ושמרתם" — זו משנה (לימוד); "ועשיתם" — כמשמעו. קה"ת מציין
גם את הספרא על אמור, רש"י על ויקרא כב, לא, ואת הספרי על ראה.

Rashi on Deuteronomy 4:6 רש"י על דברים ד':ו'

ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כְּמִשְׁמָעוֹ (שם): כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם
וּבִינְתְּכֶם וגו'. כִּזְאת תִּחְשְׁבוּ חֻמִּים וְנִבְנוֹנִים לְעֵינֵי הָעַמִּים:

ושמרתם AND YE SHALL BE ON THE WATCH [TO DO] — This refers to the study of the laws (Sifrei Devarim 58),
— ועשיתם — SHALL DO WISDOM AND UNDERSTANDING [IN THE EYES OF THE
PEOPLES] — i.e. through this ye will be accounted wise and
understanding men in the eyes of the peoples

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's
commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

90 הנפילים היו

"הנפילים היו בארץ בימים ההם". המאמר רומז להסבר קבלי על מקורם.

Genesis 6:4 בראשית ו':ד'

הַנְּפִלִים הָיוּ בָּאָרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אֲחֵרֵיכֶן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים אֶל־
בָּנוֹת הָאָדָם וַיָּלְדוּ לָהֶם הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אָנְשֵׁי הַשָּׁם:

The Nephilim were in the earth in those days, and also after
that, when the sons of nobles came in unto the daughters of
men, and they bore children to them; the same were the
mighty men that were of old, the men of renown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 תורת אמך לגבי תושב"כ שנק' מוסר אביך

"שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך". המאמר מייחס את "אם"
לתורה שבעל פה ואת "אב" לתורה שבכתב.

Proverbs 1:8 משלי א':ח'

שמע בני מוסר אביך ואל־תִּטְשׁ תּוֹרַת אִמְךָ:

Hear, my son, the instruction of thy father, And forsake not
the teaching of thy mother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 אות הוא ביני ובין בני ישראל

"ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם": השבת היא אות. המאמר מפרש את
ה"אות" כמלכות, שמור.

Exodus 31:17 שמות ל"א:י"ז

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שָׁשַׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever;
for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the
'seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 וכמ"ש במ"א ביאור ענין זה ע"פ הוהר ויקהל (דרי"ד)

בהערה נאמר שהביאור לזוהר על ויקהל שאליו מפנה המאמר ("כפי
שמוסבר במקום אחר") נדפס כאן.

הערת קה"ת

נדפס בסה"מ תקס"ה ע' שנב. ובביאורו להצ"צ כרך ב ע' תתמא (בכרך א ע'
רצא).

94 האי רוחא אתפשטותא דההיא נקודה

הוהר על ויקהל: "רוח זו היא התפשטות של אותה נקודה" — הנקודה
התחתונה, מלכות; זהו סוד השבת שלמטה, שעליה נאמר עניין ה"שמירה":
"ושמרו בני ישראל את השבת", והוהר קושר זאת ל"ביני ובין בני ישראל".

Zohar, Vayakhel 14:185-195 ספר הוהר, ויקהל י"ד:קפ"ה-קצ"ה

Insomuch, then, as it abides with man, it is necessary for
him to guard it, conformably to the Scriptural injunction:
"Wherefore the children of Israel shall guard the Sabbath"
(Ex. 31, 16), the term "Sabbath" alluding to the terrestrial
Sabbath-point, and the particle eth to the special spirit
which is the expansion of the same Point. When that expan-
sion brings an affluence of holiness and beatitudes from on
high on to that point, there is an effulgence of light all
... around, and the spirit is illumined on all sides, the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

95 יום שכולו ארוך

שם מוסבר ש"בעצם היום הזה נימול אברהם" מתייחס לעצמותו של "יום
זה", היום שכולו ארוך וכולו טוב: הגילוי הגדול שלעתידי לבוא, גילוי "רוב
טובך".

הערת קה"ת

לעיל יג, ד. וש"נ.

96 כי גדול יום

"כי גדול יום יורעאל", מן ההפטרות של פרשת במדבר, שהמאמר הנוכח
בטקסט מתייחס אליה.

Hosea 2:2 הושע ב':ב'

וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יִתְּדוּ וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־
הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יְיָרְעָאֵל:

And the children of Judah and the children of Israel shall be
gathered together, and they shall appoint themselves one
head, and shall go up out of the land; for great shall be the
day of Jezreel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 פי קוינו בחיי קו ארוך

ההערה מפנה לשם בעניין פירוש "קיווינו" כקו ארוך.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת ויקרא ע' תשיא.

98 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayakhel 1:1-43:496 למילים האלה.

Zohar, Vayakhel 1:1-43:496 ספר הזהר, ויקהל א'-א'-מ"ג:תצ"ו

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pentateuch with Rashi's commentary by .M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/6/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק